

MEĐUNARODNA KONKURENTNOST I SPECIJALIZACIJA ZEMALJA ČLANICA EU

Matijašević, Josip

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Economics in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:145:749596>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-06-23**

Repository / Repozitorij:

[EFOS REPOSITORY - Repository of the Faculty of Economics in Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Ekonomski fakultet u Osijeku
Sveučilišni diplomski studij, Financijski menadžment

Josip Matijašević

**MEĐUNARODNA KONKURENTNOST I SPECIJALIZACIJA
ZEMALJA ČLANICA EU**

Diplomski rad

Osijek, 2022.

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Ekonomski fakultet u Osijeku
Sveučilišni diplomski studij, Financijski menadžment

Josip Matijašević

**MEĐUNARODNA KONKURENTNOST I SPECIJALIZACIJA
ZEMALJA ČLANICA EU**

Diplomski rad

Kolegij: Globalizacija i menadžment

JMBAG: 0010222261

e-mail: jmatijasevic@efos.hr

Mentor: izv.prof.dr.sc. Nataša Drvenkar

Osijek, 2022.

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek
Faculty of Economics in Osijek
Graduate Study, Financial management

Josip Matijašević

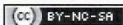
**INTERNATIONAL COMPETITIVENESS AND
SPECIALIZATION OF EU MEMBER STATES**

Graduate paper

Osijek, 2022.

IZJAVA

O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI, PRAVU PRIJENOSA INTELKTUALNOG VLASNIŠTVA, SUGLASNOSTI ZA OBJAVU U INSTITUCIJSKIM REPOZITORIJIMA I ISTOVJETNOSTI DIGITALNE I TISKANE VERZIJE RADA

1. Kojom izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je DIPLOMSKI (navesti vrstu rada: završni / diplomski / specijalistički / doktorski) rad isključivo rezultat osobnoga rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu. Potvrđujem poštivanje nepovredivosti autorstva te točno citiranje radova drugih autora i referiranje na njih.
2. Kojom izjavljujem da je Ekonomski fakultet u Osijeku, bez naknade u vremenski i teritorijalno neograničenom opsegu, nositelj svih prava intelektualnoga vlasništva u odnosu na navedeni rad pod licencom *Creative Commons Imenovanje – Nekomercijalno – Dijeli pod istim uvjetima 3.0 Hrvatska*.
3. Kojom izjavljujem da sam suglasan/suglasna da se trajno pohrani i objavi moj rad u institucijskom digitalnom repozitoriju Ekonomskoga fakulteta u Osijeku, repozitoriju Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku te javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15).
4. izjavljujem da sam autor/autorica predanog rada i da je sadržaj predane elektroničke datoteke u potpunosti istovjetan sa dovršenom tiskanom verzijom rada predanom u svrhu obrane istog.

Ime i prezime studenta/studentice: Josip Matijašević

JMBAG: 0010222261

OIB: 18898232993

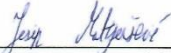
e-mail za kontakt: josip.matijasevic22@gmail.com

Naziv studija: Diplomski studij (Financijski menadžment)

Naslov rada: Međunarodna konkurentnost i specijalizacija zemalja članica EU

Mentor/mentorica diplomskog rada: izv.prof.dr.sc. Nataša Drvenkar

U Osijeku, 2022. godine

Potpis

MEĐUNARODNA KONKURENTNOST I SPECIJALIZACIJA ZEMALJA ČLANICA EU

SAŽETAK

Globalizacija je proces koja omogućava povezivanje zemalja te dolazi do stvaranja zajednica koje omogućavaju stabilnost i napredak gospodarstava zemalja. Vrlo važno je istaknuti kako su sve zemlje u svijetu različite te svaka zemlja ima svoje prednosti i nedostatke (a koje proizlaze iz njihovih zemljopisnih, povijesnih, resursnih ili institucionalnih faktora okvira). Jedna od zanimljivijih, a svakako prema ekonomskim i općim društvenim napredcima najrazvijenijih takvih zajednica jest Europska unija. Europska unija je zajednica koja nastoji uspostaviti jedinstveno unutarnje tržište, osigurati slobodu, sigurnost i pravdu te uspostaviti, u pravom (potpunom) smislu tog pojma, Ekonomsku i monetarnu uniju. U vrijeme pisanja ovog diplomskog rada, Europska unija broji 27 članica, a Republika Hrvatska postala je dio Unije 2013. godine.

Kako bi se utvrdio položaj i stanje gospodarstva zemalja Europske unije provodi se analiza na temelju odabranih pokazatelja kao što su uvoz i izvoz, stopa nezaposlenosti, bruto domaći proizvod po glavi stanovnika, udio državnog duga u bruto domaćem proizvodu te stopa inflacije. Vremensko razdoblje koje se uzima kao predmet analize navedenih pokazatelja je 2020. godina te 2021. godina za stopu inflacije zbog značajnih promjena koje su se dogodile u svijetu koje su imale utjecaj na kretanje cijena. Ipak, daje se i pregled kretanja pokazatelja iz ranijih razdoblja kako bi se mogla steći što objektivnija slika stanja pojedinih područja bitnih za međunarodnu konkurentnost i specijalizaciju, a što je i predmet istraživanja ovog diplomskog rada. Nastavno na to i prethodno, bit će provedena komparativna analiza konkurentnosti zemalja članica na temelju indeksa ocjene jednostavnosti poslovanja te indeksa globalne konkurentnosti 4.0, kao i kretanja na svjetskom tržištu kako bi se mogli prepoznati svjetski tržišni „pobjednici“ (kako zemlje, tako i djelatnosti). Kao što je prethodno rečeno svaka zemlja ima svoje prednosti i nedostatke te je vrlo bitno znati prepoznati komparativne prednosti zemalja koje se mogu „iskoristiti“ kako bi se poboljšale pozicije na globalnim ljestvicama konkurentnosti.

Isto tako, vrlo važno je predstaviti poziciju Republike Hrvatske u odnosu na zemlje u Europskoj uniji pa se tako nastoji prikazati doprinos i utjecaj gospodarstva Republike Hrvatske u Uniji, ali i koristi članstva u Uniji na gospodarstvo Republike Hrvatske. Ponekad se suviše „olako“ raspravlja o članstvu, bez ekonomskih i objektivnih argumenata o prednostima članstva u jednoj od najbogatijih „regija“ svijeta. Bitniji elementi kojima se nastoji predstaviti položaj Republike Hrvatske u Europskoj uniji (ali i općenito u svjetskim razmjerima) je opća analiza konkurentnosti i njezina pozicija na rangovima ljestvica raznih mjera konkurentnosti te koliki je njezin udio u izvozu Europske unije (ali i ovisnost o uvozu) te kolika je njezina razina izvoza u zemlje članice Europske unije.

Ključne riječi: Europska unija, globalizacija, konkurentnost, specijalizacija, izvoz.

INTERNATIONAL COMPETITIVENESS AND SPECIALIZATION OF EU MEMBER STATES

ABSTRACT

Globalization is a process that allows the connection of countries and the creation of communities that allow the stability and progress of the countries' economies. It is very important to point out that all countries in the world are different and each country has its own advantages and disadvantages (resulting from their geographical, historical, resource or institutional frameworks). One of the most interesting, and certainly in line with the economic and general social progress of the developed communities, is the European Union. The European Union is a community that strives to create a single market, ensure freedom, security and justice, and establish an economic and monetary union in the true sense of the word. At the time of writing, the European Union has 27 members, and Croatia became part of the Union in 2013.

In order to determine the position and state of the economy of the countries of the European Union, an analysis based on selected indicators such as import and export, unemployment rate, gross domestic product per capita, share of the national target in the gross domestic product and inflation rate is carried out. The period used for the analysis of the above indicators is the year 2020 and the year 2021 for the inflation rate due to the significant changes that have taken place in the world and affect the price trends. However, an overview of the evolution of the indicators from previous periods is also provided in order to obtain the most objective overview of the state of certain areas that are important for international competitiveness and specialization, which is also the subject of research in this thesis. Based on this, a comparative analysis of the competitiveness of member countries is conducted, using the Ease of Doing Business Index and the Global Competitiveness Index 4.0, as well as trends in the world market, in order to identify the "winners" in the world market (both countries and industries). As mentioned above, each country has its own advantages and disadvantages, and it is very important to know how to identify the comparative advantages of countries that can be "leveraged" to improve their positions in the global competitiveness rankings.

It is equally important to present the position of Croatia in comparison with the countries of the European Union. Thus, we try to show the contribution and influence of the Croatian economy in the Union, as well as the benefits of membership in the Union for the Croatian economy. Sometimes membership is discussed too "lightly", without economic and objective arguments for the advantages of membership in one of the richest "regions" in the world. The more important elements that try to present Croatia's position in the European Union (but also in general at the global level) are the general analysis of competitiveness and its position in the ranking of various measures of competitiveness, as well as how high is its share in European Union exports (but also its dependence on imports) and how high is its export share to European Union member states.

Keywords: European Union, globalization, competitiveness, specialization, export.

SADRŽAJ

1. Uvod.....	1
2. Konkurentnost zemalja članica EU u uvjetima globalizacije.....	3
2.1. Analiza ekonomskog stanja zemalja članica	7
2.2. Pozicioniranje zemalja članica na globalnim ljestvicama konkurentnosti	24
2.3. Izazovi i prednosti gospodarstva unutar EU.....	32
3. Tranzicija zemalja Istočne Europe u EU.....	36
3.1. Ekonomske i socijalne posljedice tranzicije	37
3.2. Čimbenici koji utječu na tranziciju zemalja	38
3.3. Kriterij pristupanja u EU	38
3.4. Posljedice proširenja EU na zemlje Istočne Europe.....	40
4. Stupanj specijalizacije zemalja članica EU	47
4.1. Strategija pametne specijalizacije	47
4.2. Strategija pametne specijalizacije RH.....	50
5. Izvozni napredak zemalja članica EU.....	55
5.1. Stanje izvoza u pojedinim zemljama članica EU	56
5.2. Članstvo zemalja u EMU	58
6. Pozicioniranje RH unutar članstva EU	60
6.1. Analiza konkurentnosti RH i pozicija na rang listi konkurentnosti.....	60
6.2. Izvoz RH u članice EU.....	61
6.2.1. Struktura izvoza nakon ulaska u EU	62
6.2.2. Izvoz RH u odnosu na ostale zemlje članice EU.....	66
7. Zaključak	68
Literatura	70
Popis tablica	i
Popis grafikona.....	iii

1. Uvod

Svaka zemlja je jedinstvena i različita od drugih u svijetu te postoji veliki niz prednosti koje zemlje imaju. Zahvaljujući svim različitostima koje određena zemlja posjeduje, ona se upravo zbog toga ističe i ima određenu komparativnu prednost. Neka obilježja prema kojima se zemlje razlikuju, odnosno koja ih čine jedinstvenima su geografski položaj, klima, dostupnost resursa, te institucionalni okvir. Navedena obilježja utječu na razvoj različitih djelatnosti u zemljama. Postoji veliki broj djelatnosti u kojima određene zemlje imaju komparativne prednosti. Glavni cilj ovoga rada je analizirati međunarodnu konkurentnost i specijalizaciju zemalja članica Europske unije (u nastavku: EU) s posebnim naglaskom na Republiku Hrvatsku.

EU je zajednica koja se u trenutku pisanja ovog diplomskog rada sastoji od 27 zemalja članica te njih 19 su članice eurozone, odnosno imaju euro kao službenu valutu. Republika Hrvatska je ušla u EU 2013. godine te još uvijek nije uvela euro kao službenu valutu, ali je trenutno u procesu uvođenja, o čemu će riječ biti u nastavku rada. Rad se sastoji od 5 glavnih poglavlja u kojima se nastoji što detaljnije objasniti tematsko područje. Nakon uvoda slijedi poglavlje broj 2 pod nazivom *Konkurentnost zemalja članica EU u uvjetima globalizacije* u kojemu se nastoji predstaviti ekonomsko stanje zemalja članica kroz odabrane pokazatelje. Također se nastoji predstaviti pozicija zemalja na globalnim ljestvicama konkurentnosti. U sljedećem poglavlju pod nazivom *Tranzicija zemalja Istočne Europe u EU* biti će predstavljene ekonomske i socijalne posljedice tranzicije te čimbenici koji utječu na tranziciju. Naravno, vrlo bitno je navesti i objasniti kriterije pristupanja u EU te koje su posljedice proširenja na Istočnu Europu. U poglavlju broj 4 pod nazivom *Stupanj specijalizacije zemalja članica EU* nastoji se analizirati što točno znači strategija pametne specijalizacije te koja su područja specijalizacije zemalja EU. U sljedećem poglavlju pod nazivom *Izvozni napredak zemalja članica EU* analizira se kretanje izvoza EU u razdoblju od 2015. do 2020. godine i, općenito, izvozna konkurentnost zemalja članica EU. Također, bit će objašnjen pojam Ekonomske i monetarne unije i njezina relevantnost za gospodarstvo zemalja članica. U posljednjem poglavlju pod nazivom *Pozicioniranje RH unutar članstva EU* biti će opisana uloga Republike Hrvatske u EU, u ekonomskom, ali i općem društvenom smislu s, naravno, posebnim naglaskom na njezinu razinu konkurentnosti.

Prilikom analize predmeta istraživanja, u slučaju ovog diplomskog rada međunarodne konkurentnosti i specijalizacije, korištene su uobičajene znanstveno-stručne metode prikladne za ovu studijsku razinu. Tako je, primjerice, korištena metoda analize kojom se nastojao raščlaniti i objasniti pojam konkurentnosti i specijalizacije predmetnih zemalja i njihovih područja specijalizacije i razina konkurentnosti. Nadalje, statističkom se metodom nastojalo, pomoću tablica i grafikona, predstaviti stanje pojedinih zemalja koje je ujedno i pomoglo u prethodno spomenutoj metodi analize (ali i sinteze) kako bi se što bolje pristupilo ukupnom istraživačkom procesu predmeta istraživanja ovog diplomskog rada. Logično, u radu je zastupljena i povijesna metoda za prikupljanje podataka iz izvještaja, znanstvenih i stručnih publikacija za određeno relevantno vremensko razdoblje. U konačnici, ovim radom se nastoji utvrditi koje zemlje članice imaju veću razinu konkurentnosti, koja je pozicija Republike Hrvatske u EU i koji su razlozi upravo za takvu poziciju Republike Hrvatske, ali i ostalih zemalja članica.

2. Konkurentnost zemalja članica EU u uvjetima globalizacije

Globalizacija je proces koji predstavlja širenje te povezivanje zemalja na političkoj, gospodarskoj te kulturnoj razini. Međusobno povezane zemlje stvaraju zajednicu koja je jača i stabilnija, koja ima obilježja „jedinstvenosti“ (u političkom, ekonomskom, a posljedično tome i društvenom te pravnom smislu), a to sve utječe na gospodarski rast zemalja koje pripadaju toj zajednici. Osim toga, proces globalizacije podrazumijeva bolju dostupnost, razmjenu i širenje proizvoda, informacija, tehnologije te radnih mjesta među zemljama. Ona postoji još od davnih vremena, pa se tako često ističe kako globalizacija postoji još od vremena kada su ljudi putovali u različite krajeve ili u druge države kako bi nabavili određenu robu koju bi prodavali u mjestu u kojemu žive ili obrnuto. Kako je vrijeme prolazilo te kako je tehnologija napredovala, tako je i proces globalizacije i povezanost među zemljama rasla. Naravno, vrlo bitno je spomenuti kako se proces globalizacije nije kretao cijelo vrijeme u pozitivnome smjeru. Ratovi među zemljama su dovele do zastoja u razvoju zemalja, ali ujedno i samog procesa globalizacije. Osobito je Prvi svjetski rat negativno utjecao na globalizaciju te dolazi do stagnacije. Često se ističe kako je upravo Prvi svjetski rat značio završnu epohu takozvane prve globalizacije. „Nakon Prvog svjetskog rata zemlje su se okrenule prema protekcionizmu te uvode uvozne poreze da bi očuvale vlastite industrije. Ovaj trend se nastavio tijekom Drugog svjetskog rata te dolazi do trenutka gdje Sjedinjene Američke Države preuzimaju ključnu ulogu u ponovnom pokretanju međunarodne trgovine“ (Investopedia, 2022). Nastavno na to, razdoblje nakon Drugog svjetskog rata često se smatra razdobljem početka epohe takozvane druge globalizacije. Jasno, sva razdoblja i promjene (društvene, ekonomske, političke) izazivaju prednosti i nedostatke te samim time i globalizacija ih također ima. Pri tome, prednosti ovoga procesa su mogućnosti povećanja proizvodnje, bolji pristup sirovinama i ostalim proizvodnim resursima, bolji pristup novim tehnologijama i znanjima te diversifikacija proizvoda, a u konačnici to sve omogućava poboljšanje životnoga standarda, onima koji su sposobni za taj proces. Osim toga, ipak postoji određeni utjecaj na socijalna prava ljude te je velika pozornost usmjerena na ljudska prava u svijetu. Štoviše, rast životnog standarda bilježe i nerazvijene zemlje pa bi se moglo zaključiti kako „ta globalizacija“ ipak utječe i na diversifikaciju razvojnih mogućnosti tih zemalja, unatoč često pristupnim kritikama. Neizostavno je spomenuti određene nedostatke koji mogu nastati, a to je primjerice utjecaj međuovisnosti između zemalja pa tako, primjerice, krah gospodarstva u jednoj zemlji može uvelike utjecati na stanje u drugim zemljama. Kao što je prethodno navedeno, globalizacija predstavlja proces koji izaziva povezivanje zemalja, regija, tržišta pa, ukoliko dođe do pada gospodarstva jedne zemlje to se može odraziti na stanje gospodarstva

ostalnih zemalja (ponekad pozitivno, a često negativno). Neki od primjera koji dokazuje navedeni nedostatak je Financijska kriza (a potom ekonomska kriza) iz 2008. godine koja je zahvatila veliki broj zemalja u svijetu. Financijska kriza je započela u Sjedinjenim Američkim Državama te se pretvorila u globalnu gospodarsku recesiju. Jurčić i Teodorović (2011:234), smatraju da kriza nije jednako utjecala na sve zemlje u svijetu. Velike zemlje koje su manje izložene vanjskim izvorima financiranja su se nalazile u boljem položaju od zemalja čiji gospodarski rast ovisi o vanjskim izvorima financiranja. Također zemlje koje su izvozno orijentirane su doživjele nagli pad tijekom krize što je utjecalo na gospodarsku sliku zemlje. Utjecajem krize tokovi izravnih stranih ulaganja su bila najviše pogođena u području automobilske industrije, financijskih usluga, građevinskog materijala, ali posljedice su se kasnije proširile i na ostale djelatnosti od primarnog sektora pa sve do nefinancijskih usluga. „Globalna gospodarska kriza utjecala je na nagli pad priljeva izravnih stranih ulaganja kako za razvijene zemlje tako i zemlje u razvoju. Izravna strana ulaganja u razvijenim zemljama u 2008. godini su doživjela pad za 25% u usporedbi s 2007. godinom“ (UNCTAD, 2009:26).

Naravno, vrlo bitno je spomenuti i trenutnu situaciju koja se događa u svijetu, u trenutku pisanja ovog diplomskog rada. Pandemija Covida-19 je uvelike utjecala na stanje u gospodarstvu u svim zemljama svijeta te je došlo do velike opterećenosti zdravstvenog sustava u velikom broju zemalja. Pomalo je čudno kako su sva dostignuća čovječanstva u 21. stoljeću „stala“ pred izazovima zdravstvene krize i to na način koji se, gotovo, nije mogao predvidjeti – zaustavilo se kretanje ljudi, proizvoda i usluga, resursa. „Ekonomske učinci pandemije su bili ozbiljni u gospodarstvima u razvoju, gdje su gubici prihoda uzorkovani pandemijom otkrili te pogoršali neke već postojeće ekonomske slabosti“ (World Bank, 2022). Pandemija Covida-19 je imala veliki utjecaj na globalno siromaštvo te je također dovela do povećanja nejednakosti između zemalja. Prema OECD (2022), ulaganja u istraživanja i razvoj su se povećala za 1,8% u 2020. godini u OECD području unatoč pandemiji koja je dovela do zaustavljanja globalnog gospodarstva. Najveći rast je zabilježen u ICT i farmaceutskoj industriji zbog potrebe rada na daljinu te istraživanja cjepiva protiv Covida-19. Utjecajem pandemije porasla je stopa mortaliteta, a najveća stopa je bila u manje razvijenim zemljama u odnosu na zemlje u razvoju. Štoviše, slično kao i kod tzv. migrantske krize u EU (2015), kao da su globalizacijski procesi izgubili svoje pravo značenje i doveli do upitnosti stvarno značenje zajednice budući su se zemlje „okretale same sebi“ te se zajedničko unutarnje tržište (i sve što ono treba predstavljati) dovelo u kušnju. Migrantska kriza je dovela velike rasprave vezano za prihvatanje izbjeglica. Unutar i izvan *schengenskog* prostora su podignute ograde na granicama te su uvedene granične

kontrole. Nekoliko članica EU je donijelo određene promjene u svom zakonodavstvu, a te promjene se odnose na ograničenje prava za tražitelje azila.

Napretkom tehnologije i razvojem zdravstvenog sustava zemlje nastoje pratiti i kontrolirati pandemija Covida-19, koliko je to moguće te se pokušava zajednički doći do rješenja za trenutnu situaciju u kojoj se nalaze sve zemlje u svijetu. Razvoj farmaceutske industrije je trenutno vrlo važan te je iznimno bitno da se dođe do konačnog rješenja za nastalu situaciju. Svakako je zajedništvo (EU) doprinijelo lakšem i bržem izlasku iz krize zemalja članica u odnosu na zemlje koje su u okruženju i koje ne sudjeluju u prednostima Jedinog unutarnjeg tržišta EU. Prema Europskom stabilizacijskom mehanizmu (2022) (u nastavku: ESM), zemlje članice EU koje se susreću s financijskim poteškoćama mogu dobiti njihovu potporu. Maksimalni kreditni potencijal ESM iznosi 500 milijardi eura, za koje zemlje članice imaju rok otplate 30 godina. Potpomognute zemlje ESM su: Španjolska, Grčka i Cipar. Vidljivo je da postoje određene prednosti i nedostaci, ali svakako je veći broj prednosti koje globalizacije nosi sa sobom, a to će se pokušati i potvrditi kroz ovaj rad. Možda bi se moglo reći kako je glavni cilj globalizacije omogućiti rast i napredak svih zemalja u svijetu kako onih razvijenih tako i onih koje su u samom procesu razvoja, budući se, kroz povijest, pokazalo kako upravo globalizacija potiče razmjenu i razvoj, a često se možda može i istaknuti kako je globalizacija čak i nusproizvod razmjene i razvoja (jedno bez drugog, obično, ne ide). Pokretači i nositelji globalizacije u svijetu su trenutno multinacionalne kompanije koje imaju vodeću ulogu u razvoju i širenju proizvodnje i ekonomskih trendova. Kroz proces globalizacije korporacije imaju mogućnost ostvarivanja konkurentne prednosti. „Oni mogu smanjiti svoje operativne troškove proizvodnjom proizvoda u inozemstvu, imaju mogućnost jeftinije kupnje sirovina zbog smanjenja carina, ali ono najbitnije je što korporacije dobivaju pristup velikom broju novih potrošača“ (Investopedia, 2022). Nikšić Radić i Lukinić (2014:59), smatraju da izravna strana ulaganja u turizam imaju pozitivne učinke na zemlju domaćina. Zemlja koja nema vlastiti kapital za daljnji razvoj turizma ne bi mogla ostvariti daljnji napredak bez inozemnih ulaganja. Hoteli, aviokompanije i turističke kompanije su grane turističke industrije koje su sve više postale transnacionalne tijekom 70-ih i 80-ih godina prošlog stoljeća.

Kroz povijest mijenjala se konkurentnost zemalja u svijetu. Prema Staničiću (2000:924), gospodarstvo Sjedinjenih Američkih Država je u početku zlatno-dolarskog sustava bila glavna pokretačka snaga globalnog gospodarstva, kao što je englesko gospodarstvo u doba zlatnog

standarda. Postupno su se pojavljivali novi konkurenti kao što je Njemačka te Japan koji je svoje gospodarstvo izgradio na znanstveno tehnološkom napretku te na izvozu.

Svaka zemlja u svijetu je različita kako po klimatskom i geografskom položaju tako i po gospodarskoj i industrijskoj razvijenosti. Napretkom tehnologije postupno se razvijaju različite djelatnosti te određene zemlje ostvaruju prednosti u pojedinoj djelatnosti. Postoje određene prednosti po kojima se svaka pojedina zemlja razlikuje od drugih. Naravno, određene zemlje imaju veliku konkurentsku prednost u odnosu na ostale. „Trgovina robom te strana ulaganja, unutar Europske unije te u zemljama izvan Europske unije, ključan su čimbenik koji doprinosi blagostanju. Iako je Europska unija predvodnik u području trgovine, neke države članice zaostaju u trgovinskoj integraciji“ (Europska komisija, 2022). Vrlo važno je napomenuti da su potrebni točno određeni ciljevi te kontinuirani naponi kako bi se ostvarila konkurentna prednost uslijed procesa globalizacije te je također važno pratiti tehnološki napredak kako bi se bilo u korak sa trendovima. Međunarodna suradnja među državama na području Europe je započela nakon Drugog svjetskog rata. Kroz godine zemlje su se počele pridruživati osnovanoj zajednici te ona počinje sve više rasti i jačati. EU je zajednica zemalja koja trenutno broji 27 država članica te je Republika Hrvatska postala punopravna članica 2013. godine. Postoji veliki broj ciljeva koje EU ima kao zajednica, a neki od najbitnijih ciljeva su (Europska unija, 2022):

- „sloboda, sigurnost i pravda,
- uspostavljanje unutarnjeg tržišta,
- ostvarivanje održivog razvoja koji se temelji na uravnoteženom gospodarskom rastu i stabilnosti cijena te visoko konkurentnom tržišnom gospodarstvu s punom zaposlenosti,
- promicanje znanstvenog i tehnološkog napretka i
- uspostavljanje ekonomske i monetarne unije čija je valuta euro.“

Svaka država članica unutar EU ima svoje posebnosti po kojima se ističe i prema kojima konkurrira u odnosu na druge zemlje unutar, ali i izvan EU. Zemlje moraju pratiti napredak tehnologije i u skladu s time raditi na poboljšanju i razvoju vlastitoga gospodarstva. Svim zemljama je iznimno važno da postignu što veću konkurentnu prednost i da imaju što bolje razvijeno gospodarstvo. Prema Bilas i ostalima (2018), vrlo važno je spomenuti da sve zemlje nastoje usmjeriti svoje aktivnosti na poboljšanje ekonomske situacije u zemlji. Slijedom toga, odnosno, poboljšanjem ekonomske situacije dolazi do poboljšanja konkurentnosti zemlje na globalnoj razini. Utjecajem globalizacije došlo je do otvaranja tržišta te su sve zemlje

integrirane u jedinstveno tržište te zbog toga rezultati na globalnoj razini su iznimno važni. Prema istraživanju Radulović i Kostić (2020:197), ekonomska globalizacija pozitivno utječe na ekonomski rast zemalja Ekonomske i monetarne unije. Globalizacija je, neminovno, proces koji uvelike utječe na napredak i razvoj zemalja, ali naravno nisu sve zemlje na istoj razini razvoja. Određene zemlje imaju razvijenija gospodarstva, a neka su pak manje razvijena. Kako bi se bolje predstavila razlika gospodarske situacije zemalja unutar EU, biti će provedena analiza ekonomskog stanja zemalja članica EU.

2.1. Analiza ekonomskog stanja zemalja članica

EU se sastoji od 27 zemalja članica te je svaka drugačija i ima određene posebnosti po kojima se ističe u odnosu na druge. Iako se sve zemlje nalaze u jednoj zajednici čiji je cilj gospodarski rast i konkurentna prednost, svaka od zemalja ima različitu razinu razvijenosti. Ekonomska situacija u zemljama je drugačija te postoji veliki broj čimbenika koji utječu na rast i razvoj gospodarstva. Neki od važnih čimbenika koji su pokazatelji razvijenosti zemlje te pomoću kojih će se provesti analiza ekonomskog stanja zemalja članica su:

- uvoz i izvoz,
- zapošljavanje, odnosno stopa nezaposlenosti,
- bruto domaći proizvod po glavi stanovnika,
- udio državnog duga u bruto domaćem proizvodu i
- stopa inflacije.

Kako bi se bolje prikazala situacija u zemljama provodi se analiza gospodarstva na području EU te se nastoji uvidjeti koje zemlje imaju najveći utjecaj na gospodarstvo EU kao zajednice. Na temelju navedenih pokazatelja nastoji se prikazati koliki je udio ukupnog uvoza i izvoza EU u svjetskoj trgovini. Također, jedan od bitnih elemenata je stopa nezaposlenosti na temelju koje se dolazi do zaključka kolika je razina nezaposlenosti u pojedinim zemljama na području EU. Slijedeći vrlo bitan pokazatelj je iznos bruto domaćeg proizvoda po glavi stanovnika te se nastoji prikazati u kojim državama je on najveći, a kojim je najmanji. Nadalje, posljednja dva pokazatelja su udio državnog duga u bruto domaćem proizvodu te stopa inflacije. Na temelju navedenih elemenata dolazi se do zaključka kakvo je stanje gospodarstva zemalja članica EU, ali se i pokušava odgovoriti na pitanje zašto je to tako.

Prvi pokazatelji koji će biti prikazani u ovoj analizi su izvoz i uvoz EU. Kako bi se bolje objasnilo stanje izvoza i uvoza provedena je komparativna analiza u kojoj se analizira izvoz zemalja u svjetskoj trgovini. U tablici broj 1 prikazuje se kretanje izvoza EU te kretanje izvoza ostalih zemalja svijeta. Zahvaljujući tabličnom prikazu može se doći do zaključka kakvo je točno stanje izvoza EU u odnosu na druge zemlje svijeta. Vremensko razdoblje koje se uzima kao okvir analize je 2010. i 2020. godina te je tablica napravljena na temelju podataka sa stranice EUROSTAT-a. Navedene dvije godine su predmet analize zbog toga što je 2010. godina razdoblje nakon financijske i ekonomske kriza koja se zahvatila svijet, a 2020. godina je pandemijska godina koja je također imala velik utjecaj na stanje u gospodarstvu svih zemalja.

Tablica 1 Izvoz zemalja u svjetskoj trgovini u 2010. i 2020. godini

zemlja	2010. (mil. eura)	2020. (u mil. eura)
Indija	166.258,2	241.191,3
Rusija	299.515,4	295.135,7
Singapur	266.455,7	328.160,4
Kanda	291.604,4	340.025,3
Meksiko	225.017,0	365.069,3
Južna Koreja	351.799,5	448.879,2
Japan	580.654,6	561.445,1
Sjedinjene Američke Države	964.093,8	1.252.191,9
Europska unija	1.435.577,8	1.932.982,5
Kina osim Hong Konga	1.190.460,1	2.266.764,4

Izvor: Izrada autora prema podacima EUROSTAT-a, 2022. Dostupno na:

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/EXT_LT_INTROEU27_2020_custom_2114_334/default/table?lang=en

Na tablici broj 1 prikazan je izvoz EU i ostalih zemalja u 2010. i 2020 godini. EU se nalazi u među najbolje 3 zemlje s najvećim izvozom u obje godine. Na prvome mjestu se nalazi Kina s ostvarenim izvozom koji iznosi približno 1,2 bilijuna eura u 2010. godini te 2,3 bilijuna eura u 2020. godini. Nakon Kine slijedi EU koja je imala izvoz u iznosu od oko 1,4 bilijuna eura u 2010. godini i 1,9 bilijuna eura u 2020. godini. Na trećem mjestu su Sjedinjene Američke Države s iznosom izvoza od 964,1 milijarda eura u 2010. godini te s 1,3 bilijuna eura u 2020. godini. Najmanji iznos izvoza u oba razdoblja ima Indija s oko 166,3 milijarde eura u 2010.

godini i 241,2 milijarde eura u 2020. godini. Na temelju tabličnog prikaza zaključuje se da najveći izvoz u svjetskoj trgovini imaju Kina, EU te Sjedinjene Američke Države. Također se smatra da EU ostvaruje određenu razinu konkurentnosti u odnosu na druge zemlje svijeta upravo zbog toga što se nalazi prvi vrhu zemalja s najvećim iznosom izvoza. Unatoč tome što je 2020. godine „pandemijska godina“, iznos izvoza je i dalje veći u svim zemljama u odnosu na 2010. godinu, osim u Rusiji i Japanu gdje je zabilježen niži iznos izvoza. Na temelju navedenoga vidljivo je da iako je pandemija uvelike utjecala na stanje u svijetu, iznos izvoza je i dalje veći u odnosu na 2010. godinu. Razvoj i napredak tehnologije te globalizacija su uvelike utjecali na razvoj industrija i povezanost zemalja te zbog toga izvoz kroz godine raste. Osim iznosa izvoza pojedinih zemalja vrlo važno je predstaviti koliki je udio navedenih zemalja u svjetskoj trgovini. U slijedećim tabličnom prikazu biti će prikazan udio izvoza prethodno predstavljenih zemalja u svjetskoj trgovini.

Tablica 2 Udio izvoza u svjetskoj trgovini u 2010. i 2020. godini

zemlja	2010.	2020.
Indija	1,8	2,0
Rusija	3,3	2,5
Singapur	2,9	2,7
Kanda	3,2	2,8
Meksiko	2,5	3,0
Južna Koreja	3,9	3,7
Japan	6,4	4,7
Sjedinjene Američke Države	10,6	10,4
Europska unija	15,7	16,0
Kina osim Hong Konga	13,1	18,8

Izvor: Izrada autora prema podacima EUROSTAT-a, 2022. Dostupno na:

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/EXT_LT_INTROEU27_2020_custom_3273_054/default/table?lang=en

U tablici broj 2 prikazan je udio izvoza zemalja u svjetskoj trgovini za 2010. i 2020. godinu. Na temelju tabličnog prikaza vidljivo je da najveći udio u izvozu u 2010. godini ima EU u postotku od 15,7%, dok najmanji udio u izvozu ima Indija u postotku od 1,8%. Nadalje, u 2020. godini, najveći udio u izvozu ima Kina u postotku od 18,8%, dok najmanji udio u izvozu i dalje ima Indija. Sjedinjene Američke Države, EU i Kina najvećim dijelom sudjeluju u svjetskom izvozu. U 2020. godini EU je imala veći udio u izvozu za 0,3% u odnosu na 2010. godinu, ali se našla na drugome mjestu. Osim izvoza jedan od bitnih elemenata je i uvoz koji se mijenja kroz godine te nije uvijek isti. Također se provodi komparativna analiza kojom će biti prikazan iznos uvoza zemalja u svjetskoj trgovini. U tablici broj 3 biti će prikazano stanje uvoza EU te stanje uvoza ostalih zemalja svijeta. Na temelju provedene analize uvidjeti će se stanje uvoza pojedinih zemalja svijeta. Odabrano vremensko razdoblje koje se uzima za komparativnu analizu je također 2010. i 2020. godina. Kao i prethodne tablice svi podaci su preuzeti sa službene stranice EUROSTAT-a.

Tablica 3 Uvoz zemalja u svjetskoj trgovini u 2010. i 2020. godini

zemlja	2010. (u mil. eura)	2020. (u mil. eura)
Rusija	172.672,3	202.822,8
Singapur	236.155,3	288.562,4
Indija	264.033,6	322.168,1
Meksiko	227.413,2	335.300,2
Kanada	295.774,8	354.458,6
Južna Koreja	320.742,3	409.296,3
Japan	523.541,6	556.296,9
Europska unija	1.471.032,3	1.717.231,8
Kina osim Hong Konga	1.051.670,4	1.811.913,7
Sjedinjene Američke Države	1.484.694,8	2.105.919,8

Izvor: Izrada autora prema podacima EUROSTAT-a, 2022. Dostupno na:

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/EXT_LT_INTROEU27_2020_custom_3272843/default/table?lang=en

Na temelju tablice broj 3 vidljivo je da najveći iznos uvoza su imale Sjedinjene Američke Države u obje godine. Iznos uvoza u 2010. godini je iznosio približno 1,5 bilijuna eura, dok je iznos uvoza u 2020. godini iznosio približno 2,2 bilijuna eura. Najmanji iznos uvoza u obje

godine je imala Rusija u iznosu od 172,7 milijarde eura u 2010. godini te 202,8 milijarde eura u 2020. godini. EU prema iznosu uvoza se nalazi na drugome mjestu u 2010. godini s iznosom izvoza od približno 1,1 bilijun eura, trećem mjestu se nalazi u 2020. godini sa iznosom od oko 1,7 bilijuna eura. Na temelju tablice vidljivo je da najveći iznos uvoza u svjetskoj trgovini imaju Sjedinjene Američke Države, Kina te EU. Osim toga, navedene zemlje su vodeće na tržištu prema iznosu izvoza kao što je prethodno navedeno. Sve navedene zemlje bilježe rast uvoza u 2020. godini u odnosu na 2010. godinu. Iako je pandemija Covida-19 uvelike utjecala na stanje u svim zemljama, iznos uvoza je i dalje veći u odnosu na 2010. godinu. U sljedećoj tablici na temelju podataka sa službene stranice EUROSTAT-a će biti predstavljen udio uvoza zemalja u svjetskoj trgovini.

Tablica 4 Udio uvoza u svjetskoj trgovini u 2010. i 2020. godini

Zemlja	2010.	2020.
Rusija	1,8	1,6
Singapur	2,5	2,3
Indija	2,8	2,6
Meksiko	2,4	2,7
Kanada	3,1	2,9
Južna Koreja	3,4	3,3
Japan	5,6	4,5
Europska unija	15,6	13,8
Kina osim Hong Konga	11,2	14,6
Sjedinjene Američke Države	15,8	17,0

Izvor: Izrada autora prema podacima EUROSTAT-a, 2022. Dostupno na:

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/EXT_LT_INTROEU27_2020_custom_3273314/default/table?lang=en

U tablici broj 4 predstavljen je udio uvoza zemalja u svjetskoj trgovini za 2010. i 2020. godinu. Na temelju tabličnog prikaza vidljivo je da najveći udio uvoza su imale Sjedinjene Američke Države u obje godine. Udio uvoza u 2010. godini je iznosio 15,8%, dok je udio uvoza u 2020. godini iznosio 17%. Nadalje, EU se u 2010. godini nalazi na drugome mjestu s udjelom od 15,6%, a u 2020. godini dolazi do pada udjela uvoza na 13,8% te samim time zauzima treće mjesto, odmah iz Kine. Kao što je prethodno navedeno, 2020. godina je bila pandemijska

godina te je imala veliki utjecaj na međunarodnu trgovinu. Najmanji iznos uvoza u obje godine je imala Rusija s postotkom od 1,8% u 2010. godini te 1,6% u 2020. godini. Također vrlo je bitno spomenuti vidljiv pad udjela uvoza u svjetskoj trgovini u 2020. u odnosu na 2010. godinu. Sve navedene zemlje su zabilježile pad udjela uvoza osim Meksika, Kine i Sjedinjenih Američkih Država, koje su jedine imale zabilježen rast udjela uvoza u svjetskoj trgovini. U daljnjem nastavku biti će predstavljena tablica u kojoj su prikazani podaci vezani za izvoz proizvoda za 2020. godinu, odnosno nastoji se prikazati tko su vodeći izvoznici za pojedine vrste proizvoda. Tablica je napravljena na temelju podataka sa službene stranice EUROSTAT-a.

Tablica 5 Izvoz zemalja prema kategoriji proizvoda za 2020. godinu

Proizvodi	Zemlja	Izvoz u milijardama eura
Hrana, pića i duhan	EU	166,3
Sirovine	Australija	84,0
Mineralna goriva, maziva i slični materijali	Ujedinjeni Arapski Emirati	151,8
Kemikalije i srodni proizvodi	EU	410,9
Ostali industrijski proizvodi	Kina	891,8
Strojevi i transportna oprema	Kina	1.102,0
Roba i transakcije	Sjedinjene Američke Države	120,9

Izvor: Izrada autora prema podacima EUROSTAT-a, 2022. Dostupno na:

https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Highest_levels_of_trade_for_selected_SITC_products,_selected_countries,_2020.png

Na temelju tablice broj 5 zaključuje se da je EU imala najveću vrijednost izvoza hrane, pića i duhana te kemikalija i srodnih proizvoda. Iznos izvoza hrane, pića i duhana je bio 166,3 milijardi eura, a izvoz kemikalija i srodnih proizvoda je bio nešto veći te je iznosio 410,9 milijardi eura. Kina je u 2020. godini bila vodeći izvoznik strojeva i transportne opreme te ostalih industrijskih proizvoda. Vodeći izvoznik mineralnih goriva i maziva su Ujedinjeni Arapski Emirati te su imali iznos izvoza u 2020. godini 151,8 milijardi eura.

Također jedan od bitnijih pokazatelja koji će pokazati koju razinu konkurentnosti ima EU, odnosno zemlje EU u svijetu je Inovacijski indeks. Na temelju indeksa se prati kretanje najnovijih inovacijskih trendova. Indeks se sastoji od velikog broja pokazatelja uključujući političko okruženje, obrazovanje, infrastruktura te stvaranje znanja u svakome gospodarstvu. Zahvaljujući Inovacijskom indeksu moguće je usporediti zemlje u svijetu te na taj način vidjeti koja zemlja je naprednija u inovacijama. U daljnjem nastavku biti će predstavljena tablica koja prikazuje poredak zemalja prema Inovacijskom indeksu za 2019. i 2020. godinu. Broj zemalja koji je bio predmet analize u 2019. godini je 129, a u 2020. godini je 131. U tablici će biti predstavljena pozicija prvih 10 zemalja na ljestvici Indeksa konkurentnosti te na taj način će se uvidjeti koje zemlje Europske unije se nalaze među najbolje pozicioniranim. Tablica je napravljena na temelju podataka iz službenog izvješća Globalnog inovacijskog indeksa.

Tablica 6 Poredak zemalja prema Indeksu inovativnosti za 2019. i 2020. godinu

Zemlja	2019.	Rang u svijetu	2020.	Rang u svijetu
Švicarska	67,24	1	66,08	1
Švedska	63,65	2	62,47	2
Sjedinjene Američke Države	61,73	3	60,56	3
Nizozemska	61,44	4	58,76	5
Ujedinjeno Kraljevstvo	61,30	5	59,78	4
Finska	59,83	6	57,02	7
Danska	58,44	7	57,53	6
Singapur	58,37	8	56,61	8
Njemačka	58,19	9	56,55	9
Izrael	57,43	10	53,55	13

Izvor: Izrada autora prema izvješću Globalnog inovacijskog indeksa za 2019. i 2020 godinu.

Dostupno na: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2020.pdf i

https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2019.pdf

U tablici broj 6 je navedeno 10 najbolje pozicioniranih zemalja prema Indeksu inovativnosti za 2019. i 2020. godinu. Najbolje rangirana zemlja u obje godine je Švicarska s brojem bodova 67,24 u 2019. godini i 66,08 u 2020. godini. Slijede je Švedska i Sjedinjene Američke Države koje su održale svoju poziciju u obje godine. Također je vidljivo da su Nizozemska i

Ujedinjeno Kraljevstvo te Finska i Danska zamijenile mjesta u 2020. godini u odnosu na 2019. godinu, a Singapur i Njemačka su zadržale svoju poziciju. Na posljednjem mjestu u ovoj tablici se nalazi Izrael s brojem bodova 57,43, a u 2020. godini je osvojila 53,55 boda te je zauzela 13. poziciju. U 2020. godini 10. mjesto je zauzela Koreja s 56,11 bodova. Na temelju tablice je vidljivo da su sve navedene zemlje doživjele pad bodova u 2020. godini u odnosu na 2019. godinu. Razlog tome je već spomenuta pandemija Covida-19 koja je uvelike utjecala na stanje u gospodarstvu te samim time je imala određeni utjecaj na istraživanje i razvoj te na inovacije. Slijedeći element analize koji je vrlo bitan odnosi se na izravna strana ulaganja. Izravna strana ulaganja su iznimno bitna te imaju određeni utjecaj na stanje u gospodarstvu. Ona podrazumijevaju ulaganja fizičkih te pravnih osoba u gospodarske djelatnosti neke zemlje. „Izravna strana ulaganja sastani su dio platne bilance, a uključuju vlasnički kapital, reinvestiranu dobit i dužničke odnose između vlasničkih odnosa rezidenata i nerezidentna“ (Hrvatska Narodna Banka, 2015). U sljedećoj tablici će biti navedeni priljevi izravnih stranih ulaganja kao postotak bruto domaćeg proizvoda po pojedinim zemljama. Tablica je napravljena na temelju izvješća Organizacije za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD).

Tablica 7 Postotak priljeva izravnih stranih ulaganja u BDP-u u 2019. i 2020. godini

zemlja	FDI (%) 2019.	FDI (%) 2020.
Australija	2,8	1,4
Europska unija	2,4	1,3
Rusija	1,9	0,7
Kina	1,3	1,7
Sjedinjene Američke Države	1,1	0,8
Japan	0,3	0,2

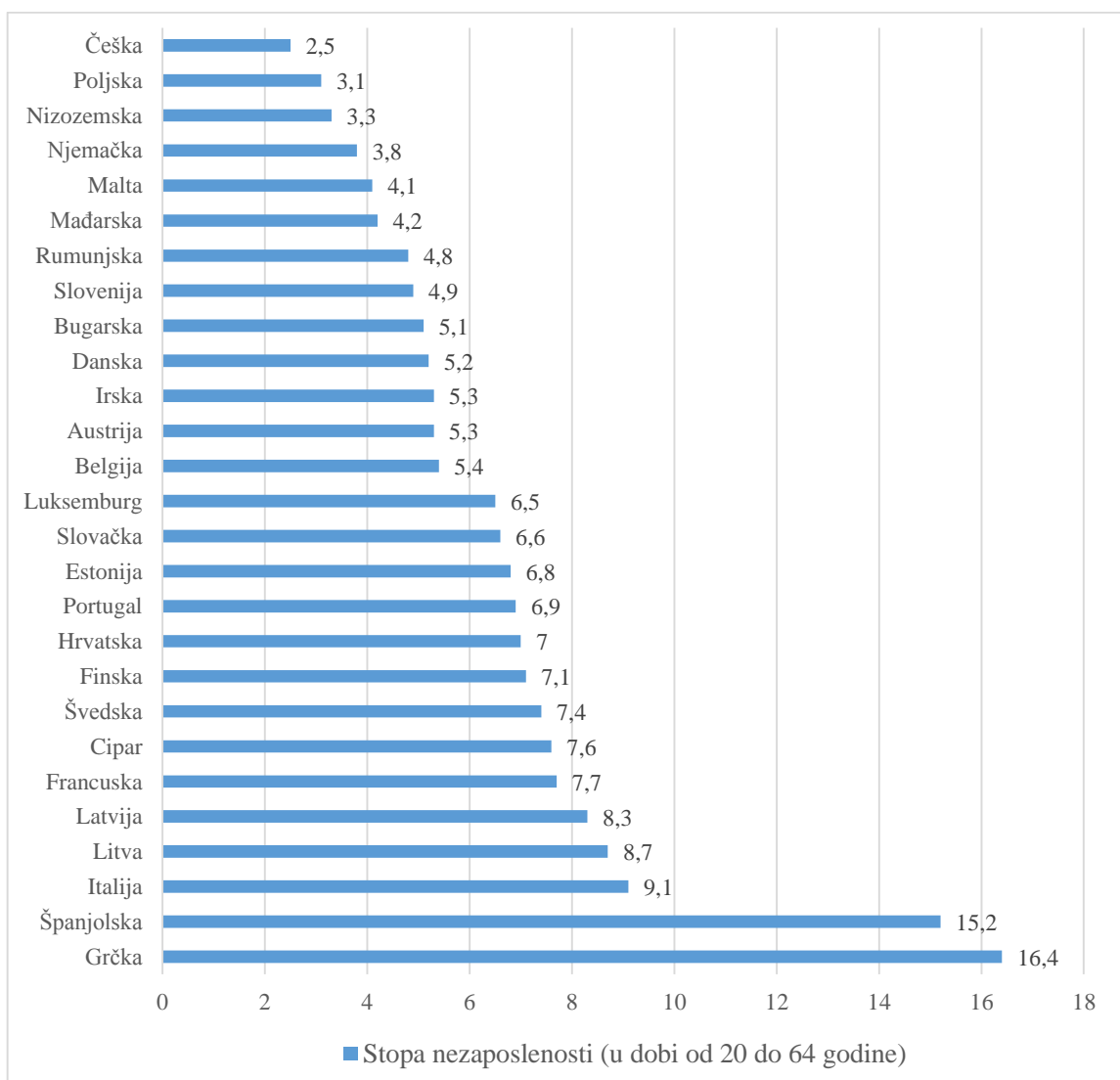
Izvor: Izrada autora prema podacima iz izvješća za 2021. godinu, OECD (2022.), Dostupno

na: https://read.oecd-ilibrary.org/finance-and-investment/oecd-international-direct-investment-statistics-2021_981db434-en#page4

U tablici su navedeni podaci priljeva izravnih stranih ulaganja kao postotak priljeva u bruto domaćem proizvodu pojedinih zemalja. Najveći udio izravnih stranih ulaganja u bruto domaćem proizvodu od navedenih zemalja ima Australija u postotku od 2,8% u 2019. godini te 1,4% u 2020. godini. Slijedi ju EU s postotkom izravnih stranih ulaganja od 2,4% u 2019. i

1,3% u 2020. godini. Najmanji postotak u obje godine je ostavio Japan s postotkom od 0,3% u 2019. i 0,2 u 2020. godini. U tablici je vidljivo da su navedene zemlje doživjela znatan pad izravnih stranih ulaganja u 2020. godini zbog utjecaja Covida-19 koji je zahvatio cijeli svijet. Kina je jedina zemlja od navedenih koja je ostvarila postotni rast priljeva izravnih stranih ulaganja u odnosu na prethodnu godinu. Sljedeći pokazatelj koji će biti predmet ove analize je stopa nezaposlenosti u pojedinim zemljama EU za 2020. godinu koja je pandemijska godina te se provodi usporedna analiza nezaposlenosti od 2017. godine do 2020. godine. Osim uvoza i izvoza na temelju kojih se može stvoriti slika o određenoj zemlji, stopa nezaposlenosti je također jedan od bitnijih elemenata koji pokazuje stanje određene zemlje.

Grafikon 1 Stopa nezaposlenosti u zemljama EU u 2020. godini

Izvor: Izrada autora prema podacima EUROSTAT-a, 2022. Dostupno na:

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tepsr_wc170/default/table?lang=en

U grafičkom prikazu broj 1 prikazana je stopa nezaposlenosti u zemljama EU za 2020. godinu. Najveću stopu nezaposlenosti u 2020. godini je imala Grčka u postotku od 16,4% te ju slijedi Španjolska sa postotkom od 15,2%. Republika Hrvatska se nalazi na desetome mjestu sa stopom od 7,0%. Na temelju navedenoga vidljivo je da se Republika Hrvatska nalazi u boljoj poziciji od nekih zemalja prema stopi nezaposlenosti, ali također nije u zavidnom položaju te je potrebno da se taj postotak smanji. Zemlja koja ima najmanju stopu nezaposlenosti je Češka sa postotkom od 2,5% te ju slijedi Poljska s postotkom od 3,1%. U sljedećoj tablici biti će prikazano kretanje nezaposlenosti u razdoblju od 2017. do 2019. godine te usporedba sa 2020. godinom koju je obilježila pandemija Covid-19.

Tablica 8 Stopa nezaposlenosti u Zemljama EU od 2017. do 2019. godine

zemlja	2017. godina	2018. godina	2019. godina
Češka	2,9	2,2	2,0
Poljska	4,9	3,9	3,3
Nizozemska	4,9	3,8	3,4
Njemačka	3,8	3,4	3,1
Malta	4,0	3,7	3,6
Mađarska	4,2	3,7	3,4
Rumunjska	4,9	4,2	3,9
Slovenija	6,6	5,1	4,5
Bugarska	6,2	5,2	4,2
Danska	5,8	5,1	5,0
Irska	6,7	5,8	5,0
Austrija	5,5	4,9	4,5
Belgija	7,1	6,0	5,4
Luksemburg	5,5	5,6	5,6
Slovačka	8,1	6,5	5,8
Estonija	5,8	5,4	4,5
Portugal	9,0	7,1	6,5
Hrvatska	11,2	8,5	6,6
Finska	8,6	7,4	6,7
Švedska	6,7	6,4	6,8

Cipar	11,1	8,4	7,1
Francuska	9,4	9,0	8,4
Latvija	8,7	7,4	6,3
Litva	7,1	6,2	6,3
Italija	11,2	10,6	10
Španjolska	17,2	15,3	14,1
Grčka	21,5	19,3	17,3

Izvor: Izrada autora prema podacima EUROSTAT-a, 2022. Dostupno na:

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/LFSA_URGAED/default/table?lang=en

Prema analizi tablice te prethodnog grafičkog prikaza može se reći da je Češka zemlja s najmanjom stopom nezaposlenosti koja je 2017. godine iznosila 2,9 %, a koja se 2019. godine smanjila na 2%. Prethodnim grafičkim prikazom stopa nezaposlenosti u pandemijskoj 2020. godini se povećala na 2,5%, ali je i dalje najmanja u odnosu na ostale zemlje. Zemlje EU su u 2019. godini smanjile svoju stopu nezaposlenosti u odnosu na 2018. godinu. Tijekom 2020. godine većina zemalja imala je porast stope nezaposlenosti što je posljedica pandemije. Zemlje koje su uspjele održati svoju stopu nezaposlenosti su: Poljska, Nizozemska, Belgija, Cipar, Italija i Grčka. Tržište je vrlo osjetljivo na promijene pa tako i tržište rada što se može vidjeti na temelju priloženih podataka koji pokazuju da početkom pojave pandemije dolazi do poremećaja na tržištu rada što utječe i na stanje zemlje. Sljedeći vrlo bitan pokazatelj je bruto domaći proizvod (u nastavku: BDP) po glavi stanovnika za 2020. godinu u zemljama EU. „Bruto domaći proizvod je pokazatelj ukupne vrijednosti dobara i usluga proizvedenih u zemlji tijekom jedne godine te je vrlo važan za gospodarstvo svake zemlje“ (Ferenčak, 2003:255). BDP je pokazatelj na temelju kojega je moguće uspoređivati zemlje te utvrditi njihov stupanj razvoja.

Tablica 9 BDP po glavi stanovnika izražen u standardu kupovne moći za 2010. i 2020. godinu

ZEMLJA	BDP po glavi stanovnika 2010. godina	BDP po glavi stanovnika 2020. godina
Bugarska	45	55
Grčka	85	62
Hrvatska	61	64
Latvija	54	70

Slovačka	76	70
Rumunjska	52	72
Mađarska	66	74
Poljska	63	76
Portugal	83	76
Estonija	66	84
Španjolska	96	84
Litva	61	87
Cipar	102	88
Slovenija	85	89
Češka	84	93
Italija	106	94
Malta	87	96
Europska unija	100	100
Francuska	109	105
Finska	118	114
Belgija	121	118
Njemačka	121	122
Švedska	128	124
Austrija	128	124
Nizozemska	137	132
Danska	131	134
Irska	131	209
Luksemburg	274	263

Izvor: Izrada autora prema podacima EUROSTAT-a, 2022. Dostupno na:

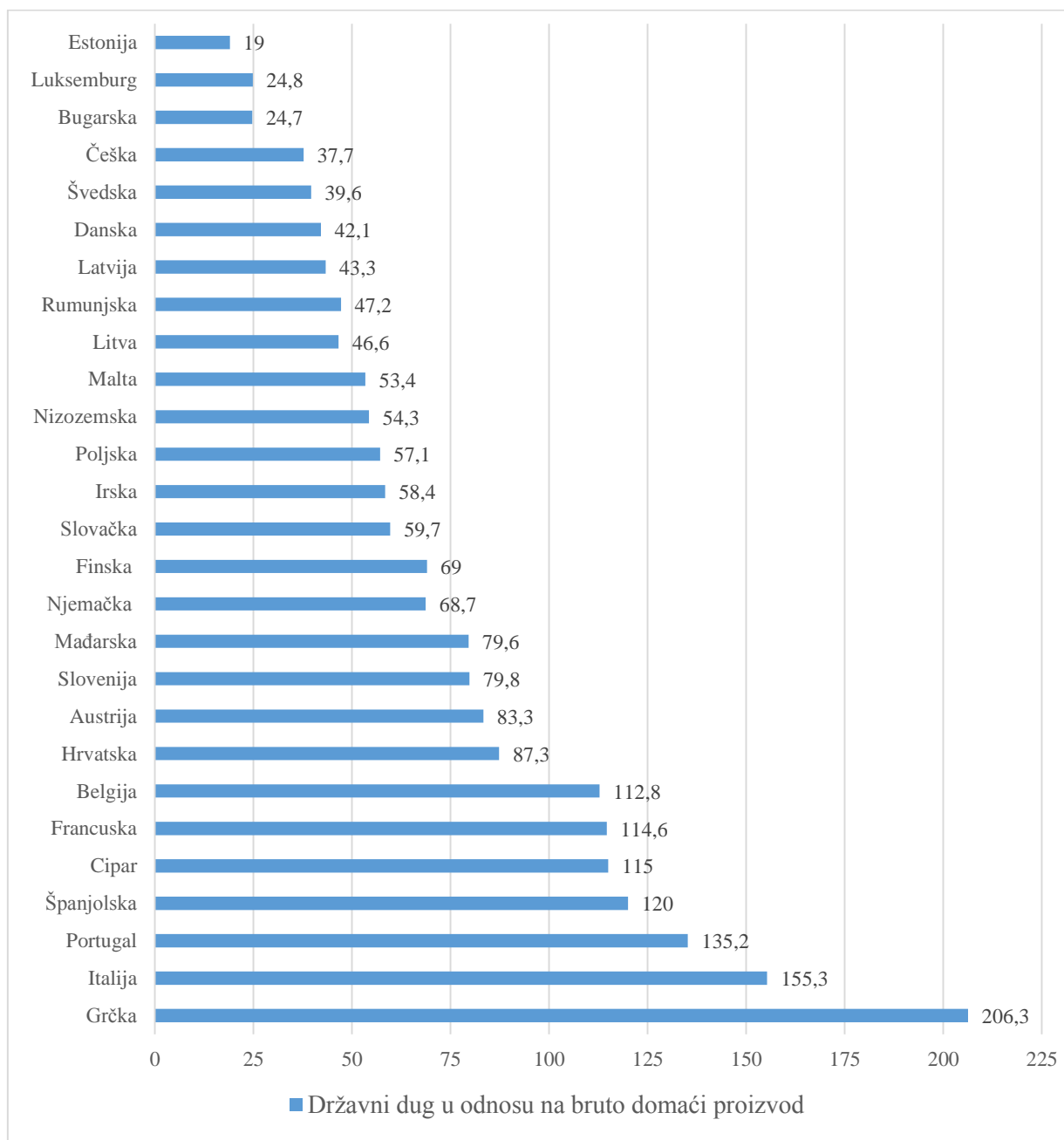
<https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/TEC00114/bookmark/table?lang=en&bookmarkId=388837b6-18d3-422f-8339-fa23f0378454>

Tablicom broj 9 nastoji se prikazati visina BDP po glavi stanovnika izražen u standardu kupovne moći u zemljama EU u 2010. i 2020. godini. Tablica je napravljena s osnovnom pretpostavkom da prosječni indeks obujma za EU iznosi 100. Najveći BDP po glavi stanovnika ima Luksemburg te on iznosi 274 u 2010. godini što znači da je ukupna produktivnost Luksemburga za 174% je veća od prosjeka EU. Kada se to uspoređi s 2020. godinom vidi se da

je došlo do pada u odnosu na 2010. godinu, ali je i dalje BDP po glavi stanovnika Luksemburga veći za 163% od prosjeka EU. Na drugome mjestu se nalazi Irska čiji indeks BDP-a po glavi stanovnika iznosi 209. Na temelju toga se zaključuje da stanovništvo Irske uživa BDP po stanovniku za čak 109% veći od prosjeka EU. Zemlje EU koje imaju najmanji BDP po glavi stanovnika su Bugarska (55) i Grčka (62), što posljedično znači da su za 45%, odnosno 38% manje produktivni od prosjeka EU. Republika Hrvatska dolazi odmah poslije Grčke te njezin indeks BDP-a po stanovniku iznosi 64 te se zaključuje da se nalazi na lošijoj poziciji u odnosu na druge zemlje članice EU jer je za 36% niže razvijenosti od prosjeka EU po ovom kriteriju. Nakon analize BDP-a po glavi stanovnika sljedeći pokazatelj koji će biti dio ove analize je udio državnog duga u BDP-u svake pojedine zemlje članice za posljednje tromjesečje 2020. godine. Ovaj pokazatelj je također jednako važan i bitan kao i prethodno analizirani pokazatelji. Upravljanje državnim dugom je iznimno važno za vođenje te planiranje gospodarskog razvitka zemlje.

U grafikonu broj 2 prikazano je stanje državnog duga u zemljama EU tijekom 2020. godine. Najveći iznos državnog duga u cijeloj EU imala je Grčka te je iznosio 206,3%BDP-a. Najmanji iznos državnog duga je imala Estonija u visini od 19% BDP-a. Iznos državnog duga u 2020. godine u Republici Hrvatskoj je iznosio 87,3% BDP-a. Situacija u Republici Hrvatskoj nije u najboljem stanju u odnosu na druge zemlje u EU te je važno da se iznos državnog duga smanji.

Grafikon 2 Državni dug zemalja u odnosu na BDP u 2020. godinu

Izvor: Izrada autora prema podacima EUROSTAT-a, 2022. Dostupno na:

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/GOV_10DD_EDPT1_custom_3280042/default/table?lang=en

Nastavno na grafikon prikazana je tablica sa državnim dugom zemalja EU za 2010., 2019. i 2021. godinu.

Tablica 10 Državni dug zemalja u odnosu na BDP u 2010., 2019. i 2021. godini

Zemlja	2010. godina	2019. godina	2021. godina
Estonija	6,7	8,6	18,1
Luksemburg	19,1	22,3	24,4
Bugarska	15,3	20,0	25,1
Češka	37,1	30,1	41,9
Švedska	38,1	34,9	36,7
Danska	42,6	33,16	36,7
Latvija	47,7	36,7	44,8
Rumunjska	29,6	35,3	48,8
Litva	36,2	35,9	44,3
Malta	65,5	40,7	57,0
Nizozemska	59,2	48,5	52,1
Poljska	53,5	45,6	53,8
Irska	86,2	57,2	56,0
Slovačka	40,8	48,1	63,1
Finska	46,9	59,6	65,8
Njemačka	82,0	58,9	69,3
Mađarska	80,0	65,5	76,8
Slovenija	38,3	65,6	74,7
Austrija	82,7	70,6	82,8
Hrvatska	57,3	71,1	79,8
Belgija	100,3	97,7	108,2
Francuska	85,3	97,4	112,9
Cipar	56,4	91,1	103,6
Španjolska	60,5	98,3	118,4
Portugal	100,2	116,6	127,4
Italija	119,2	134,1	150,8
Grčka	147,5	180,7	193,3

Izvor: Izrada autora prema podacima EUROSTAT-a, 2022. Dostupno na:

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/GOV_10DD_EDPT1_custom_3280042/default/table?lang=en

Na temelju tablice broj 10 zaključuje se da Estonija ima najmanji državni dug u BDP-u te on u 2010. godini iznosi 6,7%, u 2019. godini 8,6% te se u 2021. godini smanjuje u odnosu na grafički prikazanu 2020. godinu kada je iznosio 19%, a trenutno iznosi 18,1%. Zemlja koja ima najveći državni dug u BDP-u je Grčka te on iznosi 193,3% u 2021. godini. Grčka je smanjila državni dug u BDP-u u odnosu na grafički prikazanu 2020. godinu kada je iznosio 206,3%.

Državni dug Republike Hrvatske u BDP-u u 2010. godini je iznosio 57,3%, dok je u 2019. godini iznosio 71,1%, 2020. godini je iznosio 87,3% te u 2021. godini dolazi do smanjenja državnog duga u BDP-u te iznosi 79,8%.

Analizirajući grafički prikaz i tablicu zaključuje se da su gospodarstva svih zemalja bila pod utjecaj pandemija što se odrazilo i na državni dug, a pogotovo u zemljama koje su najviše bile pogođene pandemijom, a to su primjerice: Italija, Grčka, Španjolska, ali i Republika Hrvatska. Analizirajući Irsku, vidljivo je da se državni dug u BDP-u smanjuje kroz navedena razdoblje, ali postoji neznatan rast u 2020. godini, no već u sljedećoj godini, to jest u 2021. godini dolazi do smanjenja državnog duga i to čak ispod razina na kojoj je bio u 2019. godini. Irska je zemlja u čijem su izvozu najzastupljeniji farmaceutski proizvodu što joj je u vrijeme pandemije pomoglo u održavanju svoga gospodarstva.

Posljednji pokazatelj u analizi ekonomskog stanja zemalja članica EU je stopa inflacije u pojedinim zemljama EU u 2010., 2019. i 2021. godini. „Inflacija je opće povećanje cijena dobara i usluga te se smanjuje vrijednost valute tijekom vremena“ (Europska središnja banka, 2022). Tijekom 2021. godini došlo je do naglog porasta cijena dobara u cijelom svijetu te je vrlo važno da ovaj pokazatelj bude dio ove analize.

Tablica 11 Godišnja stopa promjene inflacije u zemljama EU u 2010., 2019. i 2021. godini

Zemlja	2010. godina	2019. godina	2021. godina
Belgija	3,4	0,9	6,6
Bugarska	4,4	3,1	6,6
Češka	2,3	3,2	5,4
Danska	2,8	0,8	3,4
Njemačka	1,8	1,5	5,7
Estonija	5,4	1,8	12,0
Irska	-0,2	1,1	5,7
Grčka	5,2	1,1	4,4
Španjolska	2,9	0,8	6,6
Francuska	2,0	1,6	3,4
Hrvatska	1,7	1,3	5,2

Italija	2,1	0,5	4,2
Cipar	1,9	0,7	4,8
Latvija	2,4	2,1	7,9
Litva	3,6	2,7	10,7
Luksemburg	3,1	1,8	5,4
Mađarska	4,6	4,1	7,4
Malta	4,0	1,3	2,6
Nizozemska	1,8	2,8	6,4
Austrija	2,2	1,8	3,8
Poljska	2,9	3,0	8,0
Portugal	2,4	0,4	2,8
Rumunjska	7,9	4,0	6,7
Slovenija	2,2	2,0	5,1
Finska	2,8	1,1	3,2
Švedska	2,1	1,7	4,5

Izvor: Izrada autora prema podacima EUROSTAT-a, 2022. Dostupno na:

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/PRC_HICP_MANR_custom_3280447/default/table?lang=en

Na temelju tablice uočljivo je da je inflacija naglo porasla u 2021. godini, a isti trend se nastavio u 2022. godini te se još ne očekuje niti stagnacija niti pad u dužem vremenskom period. Usporedbom navedene tri godine zaključuje se da je najmanja stopa promjene bila tijekom 2019. godine. Tijekom 2021. godine došlo do inflacije u cijelome svijetu, a uzrok za to je pandemija Covida-19, odnosno razlog je ublažavanje mjera. Nakon velikog zatvaranja koje je obuhvatilo cijeli svijet u određenom trenutku je sve stalo i nije bilo velike potrošnje od strane ljudi. Kako je vrijeme prolazilo mjere su postale blaže te se gospodarstva svih zemalja ponovno otvaraju. Jedan od bitnijih čimbenika koji je utjecao na inflaciju je rast cijene energije, odnosno nafta, plin i električna energija su poskupjeli u cijelome svijetu. Najveću stopu promjene inflacije u 2021. godini je imala Estonija i Litva, a najmanju je imala Malta i Portugal.

Na temelju provedene analize ekonomskog stanja zemlja članica vidljivo je da EU kao zajednica kroz godine napreduje što se tiče izvoza i uvoza, ali je ipak iznos izvoza daleko veći od uvoza. Rast je bio kontinuiran sve do 2020. godine kada dolazi do naglog pada zbog utjecaja pandemije koja je pogodila cijeli svijet. Nadalje, pokazatelji koji su bili sastavni dio ove analize

su i stopa nezaposlenosti, BDP po glavi stanovnika, udio državnog duga u BDP-u te stopa inflacije koji su jedni od bitnijih pokazatelja stanja države. Analizom stope nezaposlenosti utvrđeno je da najmanju stopu nezaposlenosti imaju Češka, Poljska i Nizozemska, a najveću stopu nezaposlenosti imaju Grčka, Španjolska te Italija. Nadalje, jedan od temeljnih pokazatelja je BDP po glavni stanovnika na temelju kojega je utvrđeno da Bugarska, Grčka i Hrvatska imaju najmanji postotak bruto domaćeg proizvoda po glavni stanovnika u EU, a najveći postotak ima Luksemburg, Irska i Danska. Na posljertku, najveći iznos državnog duga ima Grčka, a najmanji ima Estonija, ali ju je najviše pogodila inflacija od svih zemalja u EU. Svaka zemlja ima svoje posebnosti, neke zemlje su naprednije u određenim područjima što je utjecalo na njihov napredak i razvoj. Grčka je država koja je pokazala negativne rezultate u ovoj analizi. Trenutno se nalazi na samome dnu prema stopi nezaposlenosti, to jest ima najveću stopu nezaposlenosti u odnosu na zemlje EU. Također se nalazi na predzadnjem mjestu u analizi BDP-a po glavi stanovnika te ima najveći iznos državnog duga u odnosu na BDP.

Republika Hrvatska se ne nalazi na zavidnoj poziciji na temelju provedene analize. Ipak, prema analiziranim pokazateljima Republika Hrvatska se nalazi na srednjoj poziciji, odnosno nije u prednosti u odnosu na druge zemlje sličnih usporednih karakteristika te ne zastoje previše za njima. Naravno vrlo je važno da se smanji iznos državnog duga i da se stabilizira situacija što se tiče inflacije kako bi gospodarstvo moglo dalje napredovati. Također je važno za gospodarstvo zemlje da se smanji stopa nezaposlenosti te da iznos BDP-a po glavi stanovnika bude na većoj razini.

2.2. Pozicioniranje zemalja članica na globalnim ljestvicama konkurentnosti

Na razvoj i napredak zemlje utječe veliki broj čimbenika koji su različiti u svakoj zemlji. Neke zemlje su razvijenije u odnosu na druge te samim time imaju veću konkurentsku prednost. U prethodnome poglavlju je detaljno analizirana ekonomska situacija zemalja članica EU na temelju odabranih pokazatelja. U ovome poglavlju će biti predstavljena i objašnjena konkurentna prednost zemalja u svijetu te zemalja unutar EU. Glavni razlog postojanja konkurentnosti među zemljama je globalizacija koja je uvelike utjecala na napredak i razvoj zemalja. Utjecajem globalizacije dolazi do određenih promjena u industrijama te je vrlo važno prilagoditi se novitetima koji se pojavljuju te kako bi bili u korak s trendovima koji su trenutno prisutni. Iznimno je važno prilagoditi se vremenu te napretku tehnologije kako bi se omogućio nesmetan gospodarski rast i razvoj. Prema Bilas i ostalima (2018) ističe se da je ključ uspjeha

suočiti se s izazovima na globalnom tržištu te da su otvorenost, inovacije, diversifikacija te specijalizacija najbitniji alati pomoću kojih će određena zemlja postići veću razinu konkurentnosti u uvjetima globalizacije. Zemlje unutar EU, moglo bi se zaključiti, teže ka tome da njihova gospodarstva napreduju i rastu te da postanu jedni od vodećih zemalja, odnosno da uspostave održivo i konkurentsko gospodarstvo. Europska komisija savjetuje javna tijela o mjerama koje su potrebne kako bi se ojačala kohezija i konkurentnost gospodarstva. Jedan od najpoznatijih strategija EU za poticanje rasta i konkurentnosti kako bi se ostvario gospodarski razvoj je Europa 2020. „Strategija Europa 2020 je usmjerena na rješavanje strukturnih slabosti postojećih modela rasta stvaranjem uvjeta za pametan, održiv i uključiv rast“ (Jurlin i dr., 2019:8). Ovom strategijom nastoji se postići da EU postane održivo, pametno te uključivo gospodarstvo. Također u sklopu strategije Europa 2020 razvijena je strategija pametne specijalizacije. „Državne i regionalne vlasti u cijeloj Europi moraju osmisлити strategije pametne specijalizacije u postupku poduzetničkog otkrivanja kako bi se sredstva europskih strukturnih i investicijskih fondova mogle iskoristiti na što učinkovitiji način te kako bi se povećala sinergija između različitih europskih, državnih i regionalnih politika“ (Europska komisija, 2014). Analiza strategije pametne specijalizacije biti će provedena u sklopu cjeline broj 4.

Kao što je prethodno navedeno zemlje se razlikuju po velikom broju čimbenika te samim time se nalaze na različitim razinama konkurentne prednosti. Glavni cilj je predstaviti poziciju zemalja na ljestvicama konkurentnosti na temelju podataka prikupljenih iz godišnjeg izvješća Svjetske banke te sa stranice Svjetskog gospodarskog foruma. Iznimno je važno napraviti komparativnu analizu između zemalja u svijetu te zemalja unutar EU kako bi se uvidjelo koje zemlje imaju veću razinu konkurentnosti u odnosu na druge. Vremensko razdoblje koje će biti temelj navedene analize je 2018. i 2019. godina. Naravno neizostavno je predstaviti poziciju Republike Hrvatske te na kojoj razini se nalazi u odnosu na druge zemlje. Komparativna analiza konkurentnosti zemljama članica biti će provedena na temelju sljedećih pokazatelja:

- Indeks ocjene jednostavnosti poslovanja i
- GCI indeks- indeks globalne konkurentnosti 4.0.

Prvi pokazatelj koji će biti predmet ove analize je indeks ocjene jednostavnosti poslovanja te na temelju ovoga pokazatelja nastoji se prikazati zemlje u kojima se jednostavnije provodi poslovanje. U tablici broj jedan biti će navedene zemlje koje se nalazi na prvih 10 mjesta od njih 190 u svijetu vezano za prethodno navedeni pokazatelj. Tablica je napravljena na temelju podataka iz godišnjeg izvješća Svjetske banke.

Tablica 12 Poredak zemalja prema indeksu ocjene jednostavnosti poslovanja za 2018. i 2019. godinu

Redni broj	Zemlja	DB score (2018. godina)	DB score (2019. godina)
1.	Novi Zeland	86,56	86,8
2.	Singapur	85,24	86,2
3.	Hong Kong SAR, Kina	84,22	85,3
4.	Danska	84,64	85,3
5.	Koreja	84,14	84,0
6.	Sjedinjene Američke Države	82,75	84,0
7.	Gruzija	83,28	83,7
8.	Ujedinjeno Kraljevstvo	82,65	83,5
9.	Norveška	82,95	82,6
10.	Švedska	81,27	82,0

Izvor: Izrada autora na temelju podataka iz godišnjeg izvješća Svjetske banke, 2020 i 2019.

Dostupno na: <https://www.worldbank.org/en/programs/business-enabling-environment/doing-business-legacy>

U tablici broj 12 prikazan je poredak zemalja u svijetu prema indeksu ocjene jednostavnosti poslovanja za 2018. i 2019. godinu. Zemlja sa najvećim ostvarenim brojem bodova je zemlja koja ima okruženje koje je pogodno za poslovanje. Na temelju tablice vidljivo je da je u obje godine najbolje rangiran Novi Zeland sa ostvarenim brojem bodova od 86,56 u 2018. godini i 86,8 u 2019. godini. Na drugome mjestu se nalazi Singapur sa brojem bodova od 85,24 u 2018. godini i 86,2 u 2019. godini. Na desetom mjestu se nalazi Švedska za brojem bodova od 81,27 u 2018. godini i 82,0 u 2019. godini. Također u tablici je vidljivo da se u prvih deset mjesta nalazi čak dvije zemlje koje su članice EU, a to su Švedska i Danska te Ujedinjeno Kraljevstvo koja je 2020. godine izašla iz EU. Usporedbom navedena dva razdoblja vidljivo je da su sve države ostvarile veći DB score u 2019. godini u odnosu na 2018. godinu osim Koreje, Ujedinjenog Kraljevstva i Norveške koje su ostvarile nešto manji broj bodova, ali se i dalje u obje godine nalaze pri vrhu zemalja prema indeksu jednostavno poslovanja. U sljedećoj tablici biti će prikazana pozicija zemalja EU na ljestvici indeksa ocjene jednostavnosti poslovanja za 2019. godinu. Nastoji se prikazati u kojoj u državi u EU je najveći indeks, a u kojoj je najmanji

te na taj način će se donijeti zaključak u kojoj zemlji je proces poslovanja jednostavniji u odnosu na druge zemlje.

Tablica 13 Pozicija zemalja EU prema indeksu ocjene jednostavnosti poslovanja za 2019. godinu

Redni broj	Pozicija u svijetu	Zemlja	DB score	Redni broj	Pozicija u svijetu	Zemlja	DB score
2018. godina				2019. godina			
1	3	Danska	84,64	1	4	Danska	85,3
2	9	Ujedinjeno Kraljevstvo	82,65	2	8	Ujedinjeno Kraljevstvo	83,5
3	12	Švedska	81,27	3	10	Švedska	82,0
4	14	Litva	80,83	4	11	Litva	81,6
5	16	Estonija	80,5	5	18	Estonija	80,6
6	19	Latvija	79,59	6	19	Latvija	80,3
7	17	Finska	80,35	7	20	Finska	80,2
8	24	Njemačka	78,9	8	22	Njemačka	79,7
9	23	Irska	78,91	9	24	Irska	79,6
10	26	Austrija	78,57	10	27	Austrija	78,7
11	30	Španjolska	77,68	11	30	Španjolska	77,9
12	32	Francuska	77,29	12	32	Francuska	76,8
13	40	Slovenija	75,61	13	37	Slovenija	76,5
14	34	Portugal	76,55	14	39	Portugal	76,5
15	33	Poljska	76,95	15	40	Poljska	76,4
16	35	Češka	76,1	16	41	Češka	76,3
17	36	Nizozemska	76,04	17	42	Nizozemska	76,1
18	42	Slovačka	75,17	18	45	Slovačka	75,6
19	45	Belgija	73,95	19	46	Belgija	75,0
20	58	Republika Hrvatska	71,4	20	51	Republika Hrvatska	73,6
21	53	Mađarska	72,28	21	52	Mađarska	73,4
22	57	Cipar	71,71	22	54	Cipar	73,4

23	52	Rumunjska	72,3	23	55	Rumunjska	73,3
24	51	Italija	72,56	24	58	Italija	72,9
25	59	Bugarska	71,24	25	61	Bugarska	72,0
26	66	Luksemburg	69,01	26	72	Luksemburg	69,6
27	72	Grčka	68,08	27	79	Grčka	68,4
28	84	Malta	65,43	28	88	Malta	66,1

Izvor: Izrada autora na temelju podataka iz godišnjeg izvješća Svjetske banke, 2020 i 2019.

Dostupno na: <https://www.worldbank.org/en/programs/business-enabling-environment/doing-business-legacy>

U tablici broj 13 naveden je poredak zemalja EU prema indeksu ocjene jednostavnosti poslovanja za 2018. i 2019. godinu. U tablici je navedeno 28 zemalja koje su tada bile članice EU te je samim time u analizu uključeno i Ujedinjeno Kraljevstvo koje je 2020. godine izašlo iz EU. Na temelju tablici vidljivo je da prvo mjesto s najvećim brojem bodova u obje godine je zauzela Danska s brojem bodova od 84,64 u 2018. godini i 85,3 u 2019. godini te se na svjetskoj ljestvici poretka nalazi na 3. mjestu u 2018. godini i 4. mjestu u 2019. godini. Nakon Danske, drugo mjesto je zauzelo Ujedinjeno Kraljevstvo s 82,65 boda u 2018. godini i 83,5 boda u 2019. godini. Na posljednjem mjestu među zemljama EU rangirala se Malta s brojem bodova od 65,43 boda u 2018. godini te se na svjetskoj ljestvici rangirala na 84 mjestu, dok je u 2019. godini ostvarila 66,1 bod te se na svjetskoj ljestvici nalazi na 88. mjestu. Također određene zemlje u 2019. godini dijele jednak broj bodova kao što su Slovenija i Portugal koje se nalaze na 37. i 39. mjestu na svjetskoj ljestvici sa brojem bodova 76,5 te Mađarska i Cipar koje se nalaze na 52. i 54. mjestu te dijele broj bodova koji iznosi 73,4. Vrlo bitno je spomenuti Republiku Hrvatsku koja je u 2018. godini imala 71,4 boda te se nalazila na 58. mjestu na svjetskoj ljestvici. Slijedeće godine se pozicija Republike Hrvatske poboljšala te se nalazi na 51. mjestu s brojem bodova od 73,6. Također vrlo bitno je spomenuti da je većina zemalja ostvarila veći broj bodova u 2019. godini u odnosu na 2018. godinu, a zemlje koje imaju niži broj bodova u odnosu na prethodnu godinu su Finska, Portugal, Poljska i Malta.

Neke od reformi koje su donijete u Republici Hrvatskoj, a koje olakšavaju poslovanje su ukidanje zahtjeva za rezerviranje naziva tvrtke i prikupljanje potpisa direktora za registraciju tvrtke te smanjenje potrebnog minimalnog kapitala. Također jedna od reformi koja olakšava poslovanje je smanjenje potrebnog vremena za registraciju vlasništva. Indeksom ocjene jednostavnosti poslovanja mjere se procesi osnivanja poduzeće, dobivanje građevinske

dozvole, dobivanje priključaka za struju, prijenos vlasništva, dobivanje kredita, sudjelovanje u međunarodnoj trgovini, provedba ugovora te rješavanje insolventnosti. Na temelju svih navedenih elemenata određuje se broj bodova koji ostvaruje zemlja ovisno o tome koje kriterije ispunjava. Republika Hrvatska je napredovala kao što je prethodno navedeno sa 58. mjesta na 51. mjesto. Kategorije u kojima je zabilježen napredak u odnosu na 2018. godinu je: uknjižba imovine, dostupnost električne energije, plaćanje poreza, zaštita prava manjinskih dioničara te je odličan rezultat ostvarila u kategoriji prekogranične trgovine. Naravno, u određenim kategorijama Republika Hrvatska je ostvarila lošiji plasman kao što je kategorija izdavanja građevinskih dozvola, pokretanje poslova te dobivanje kredita.

Konačni rezultat indeksa lakoće poslovanja napravljen je kao prosjek ocjena za 10 različitih tema koje su bitne kako bi se procijenila lakoća poslovanja. Također na temelju broja bodova koje su zemlje ostvarile vidljiva je mala razlika između zemljama koje se nalaze jedna iza druge. Na temelju toga se zaključuje je svaka od ocjenjenih tematskih području iznimno bitna te uvelike utječe na konačnu ocjenu te na samu poziciju zemlje na ljestvici. U analizu indeksa ocjene jednostavnosti poslovanja obuhvaćeno je 190 zemalja te na temelju toga zaključuje se da su zemlje EU dobro rangirane, odnosno neke zemlje su na višoj poziciji dok su neke na nižoj, ali se sve nalaze među prvih 90 zemalja prema broju bodova. Na temelju toga smatra se da su zemlje EU pogodne za poslovanje te konkuriraju sa drugim zemljama u svijetu. Osobito visoku poziciju su zauzele Danska, Ujedinjeno Kraljevstvo, Švedska, Litva, Estonija, Latvija i Finska. S obzirom da se Republika Hrvatska nalazi na 51. mjestu od njih 190, dolazi se do zaključka da je dobro rangirana, naravno postoji mogućnost za daljnji napredak i rast na svjetskoj ljestvici, ali također je potrebno spomenuti da je okolina pogodna za razvoj poslovanja.

Sljedeći pokazatelj koji će biti predmet ove analize je indeks globalne konkurentnosti 4.0. Navedeni pokazatelj predstavlja razinu konkurentnosti među zemljama u svijetu. Ovaj pokazatelj pruža zemljama pouzdane smjernice vezano za oblikovanje ekonomskih strategija pomoću kojih će ostvariti kontinuirani napredak te samim time i rast konkurentnosti. Zahvaljujući ovome pokazatelju omogućeno je uspoređivati razinu konkurentnosti među zemljama u svijetu. Indeksom globalne konkurentnosti 4.0 je obuhvaćeno 141 zemlja te vremensko razdoblje koje će biti predmet analize ovoga pokazatelja je također 2019. godine kao i u analizi prethodnog pokazatelja. U sljedećoj tablici biti će prikazano 10 najkonkurentnijih zemalja u svijetu te je tablica napravljena na temelju podataka iz izvješća o globalnoj

konkurentnosti iz 2019. godine koji je dostupan na stranici Svjetskog gospodarskog foruma (WEF).

Tablica 14 Deset najkonkurentnijih zemalja u svijetu prema indeksu globalne konkurentnosti 4.0 za 2019. godinu

Redni broj	Država	Broj bodova
1.	Singapur	84,8
2.	Sjedinjene Američke Države	83,7
3.	Hong Kong SAR	83,1
4.	Nizozemska	82,4
5.	Švicarska	82,3
6.	Japan	82,3
7.	Njemačka	81,8
8.	Švedska	81,2
9.	Ujedinjeno Kraljevstvo	81,2
10.	Danska	81,2

Izvor: Izrada autora na temelju izvješća o globalnoj konkurentnosti za 2019. godinu, dostupno na: https://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf

U tablici broj 14 navedeno je 10 najkonkurentnijih zemalja u svijetu prema indeksu globalne konkurentnosti 4.0 za 2019. godinu. Prvo mjesto na ljestvici zauzeo je Singapur s brojem bodova od 84,8 te ga slijede Sjedinjene Američke Države s brojem bodova od 83,7. Švedska, Ujedinjeno Kraljevstvo i Danska dijele jednak broj bodova koji iznosi 81,2. Također u tablici je vidljivo da od navedenih 10 najkonkurentnijih zemalja njih čak 5 je tada bilo u EU, a to su Nizozemska, Njemačka, Švedska, Ujedinjeno Kraljevstvo te Danska. Na temelju navedenoga zaključuje se da zemlje EU imaju određenu razinu globalne konkurentnosti u odnosu na druge zemlje, ali u svakom slučaju najveću razinu konkurentnosti je imao Singapur koji ima jedno od najstabilnijih gospodarstva u svijetu. Singapur je zemlja koja se bavi turizmom, financijskim uslugama te ima najprometniju teretnu luku te se bavi i izvozom elektronike i strojeva. Također je vrlo bitno spomenuti da proizvodni sektor Singapura doprinosi čak oko 20% bruto domaćem proizvodu zemlje. Nadalje, Singapur je zemlja koja je poznata kao regionalno središte za naftu i plin te je na prvome mjestu po infrastrukturi, zdravstvu, funkcioniranju tržišta i financijskog

sustava. U sljedećoj tablici biti će prikazan poredak zemalja EU prema indeksu globalne konkurentnosti 4.0 za 2019. godinu. Međunarodna konkurentnost je definirana kao skup institucija, politika te čimbenika koji određuju razinu produktivnosti zemalja. Na temelju navedenoga nastoji se predstaviti položaj zemalja, odnosno koje su zemlje unutar EU konkurentnije u odnosu na druge te na kojoj se poziciji nalaze na globalnoj ljestvici konkurentnosti. Tablica broj 15 će biti napravljena na temelju podataka iz izvješća o globalnoj konkurentnosti za 2019. godinu kojega objavljuje Svjetski gospodarski forum (WEF).

Tablica 15 Pozicija zemalja Europske unije prema indeksu globalne konkurentnosti 4.0 za 2019. godinu

Redni broj	Pozicija u svijetu	Država	Broj bodova	Redni broj	Pozicija u svijetu	Država	Broj bodova
1	4	Nizozemska	82,4	15	32	Češka	70,9
2	7	Njemačka	81,8	16	34	Portugal	70,4
3	8	Švedska	81,2	17	35	Slovenija	70,2
4	9	Ujedinjeno Kraljevstvo	81,2	18	37	Poljska	68,9
5	10	Danska	81,2	19	38	Malta	68,5
6	11	Finska	80,2	20	39	Litva	68,4
7	15	Francuska	78,8	21	41	Latvija	67,0
8	18	Luksemburg	77,0	22	42	Slovačka	66,8
9	21	Austrija	76,6	23	44	Cipar	66,4
10	22	Belgija	76,4	24	47	Mađarska	65,1
11	23	Španjolska	75,3	25	49	Bugarska	64,9
12	24	Irska	75,1	26	51	Rumunjska	64,4
13	30	Italija	71,5	27	59	Grčka	62,6
14	31	Estonija	70,9	28	63	Republika Hrvatska	61,9

Izvor: Izrada autora na temelju izvješća o globalnoj konkurentnosti za 2019. godinu, dostupno na: https://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf

Tablica broj 15 predstavlja poziciju zemalja EU prema indeksu globalne konkurentnosti 4.0 za 2019. godinu. Najkonkurentnija zemlja EU je Nizozemska sa ostvarenim brojem bodova od 82,4 te se na svjetskoj ljestvici nalazi na 4. mjestu. Nizozemska je dobila visoke ocjene za makroekonomsku stabilnost, zdravstvo i kvalitetu infrastrukture. Također inovacijski ekosustav je dobro razvijen zahvaljujući visokokvalificiranoj radnoj snazi, institucionalni okvir je među najboljima u svijetu. Nadalje, slijedi ju Njemačka sa ostvarenim brojem bodova od 81,8 te se na svjetskoj ljestvici nalazi na 7. mjestu. Njemačka se može pohvaliti s najboljom sposobnošću inovacije, infrastrukturom, makroekonomskom stabilnosti te veličinom tržišta. Najmanju razinu konkurentnosti u EU ima Republika Hrvatska sa ostvarenim brojem bodova od 61,9 te na svjetskoj ljestvici nalazi na 63. mjestu. Indeksom globalne konkurentnosti 4.0 obuhvaćeno je 141 zemlja. Uzimajući u obzir navedeni broj zemalja koji je obuhvaćen ovim indeksom zaključuje se da su zemlje EU vrlo dobro pozicionirane te da postoji određena razina konkurentnosti u odnosu na druge zemlje u svijetu. Najbolje pozicionirane zemlje su Nizozemska, Njemačka, Švedska, Ujedinjeno Kraljevstvo i Danska dok nešto slabiju razinu globalne konkurentnosti imaju Republika Hrvatska, Grčka i Rumunjska.

Na temelju provedene analize zaključuje se da su zemlje unutar EU vrlo različite, odnosno određene zemlje su naprednije od drugih. Postoji određena razina konkurentske prednosti pojedinih zemalja u odnosu na druge zemlje u EU, ali i u odnosu na druge zemlje u svijetu. Iznimno je važno da se prati tehnološki napredak, razvoj inovacija kako bi zemlja postigla određeni napredak te konkurentsku prednost. Europska komisija potiče zemlje na napredak i razvoj kako bi ostvarili veću razinu konkurentske prednosti. Ulaskom u EU zemljama članicama stavljeno je na raspolaganje veliki broj sredstava iz različitih fondova koji bi trebali pozitivno utjecati na rast i razvoj gospodarstva zemalja. Kako ulazak zemalja u EU utječe na gospodarstvo biti će objašnjeno u sljedećoj cjelini u kojoj će se navesti određene prednosti gospodarstva unutar EU.

2.3. Izazovi i prednosti gospodarstva unutar EU

Ulazak u EU je otvorio veliki broj mogućnosti za sve zemlje članice pa tako i za Republiku Hrvatsku. Neke od prednosti koje donosi članstvo u Uniji su stabilnija demokratska politika, veći životni standard te mogućnost gospodarskog rasta. Osim velikog broja prednosti koje zemlje imaju također postoje i određeni izazovi na koje moraju biti spremni. Vrlo je važno da

poduzetnici budu spremni za otvoreno tržište jer ulaskom u Uniju raste konkurencija te je potrebno uložiti veće napore u stvaranje inovacija kako bi se održali na tržištu. Vrlo je bitno da se izazovi prihvate te da se zahvaljujući njima preuzme inicijativa i da ih poduzeća gledaju kao priliku za rast i napredak, a ne kao prijetnju. Jedna od niza prednosti za građane EU je mogućnost kretanja te boravka u svim zemljama koje su članice bez posebnih dozvola. Ovo je jedna od velikih prednosti za sve ljude koji su avanturističkog duha te koji žele upoznati nove države te njihove kulture. Više nije potrebno tražiti dozvole ili imati putovnicu kako bi se otputovalo u zemlje koje su članice EU već je dovoljna samo osobna iskaznica. Također postoje razni programi za mlade kao što je Erasmus koji omogućava mladima školovanje ili obavljanje stručne prakse u zemljama Unije. Neizostavno je spomenuti i mogućnost zapošljavanja u zemljama članicama te je proces zapošljavanja puno lakši i jednostavniji nego što je bilo prije ulaska u EU. Na temelju navedenoga vidljivo je da postoji veliki niz prednosti koje donosi članstvo u EU. Nadalje, u sljedećoj tablici će biti navedene neke od najvažnijih prednosti za gospodarstvo zemalja članica.

Tablica 16 Prednosti ulaska u EU

Prednosti	Veći izbor cijena i kvalitete proizvoda
	Mogućnost poslovanja poduzetnika na otvorenom tržištu
	Smanjenje nezaposlenosti
	Pristupanjem u EU hrvatski jezik postaje jedan od službenih jezika EU
	Hrvatski zastupnici u Europskom parlamentu zastupaju interese hrvatskih građana
	Ušteda zbog ukidanja granične kontrole prema zemljama EU-a
	Kvalitetniji i jeftiniji proizvodi i usluge na hrvatskom tržištu
	Mogućnost korištenja EU fondova

Izvor: Tišma i dr. (2012) Zagreb, Hrvatska i Europska unija, prednosti i izazovi članstva,

IRMO. Dostupno na: [https://www.irmo.hr/wp-](https://www.irmo.hr/wp-content/uploads/2013/11/hrvatska_i_eu_prednosti_izazovi.pdf)

[content/uploads/2013/11/hrvatska_i_eu_prednosti_izazovi .pdf](https://www.irmo.hr/wp-content/uploads/2013/11/hrvatska_i_eu_prednosti_izazovi.pdf)

U tablici su navedene neke od prednosti ulaska u EU, naravno to nisu jedine prednosti koje zemlje imaju već postoji veliki niz pogodnosti, a ovo su samo o nekih. Ulaskom u EU se tržište te poduzetnici imaju mogućnost poslovanja na otvorenom tržištu. Nadalje, jedna od prednosti je i to što ulaskom u EU hrvatski jezik postaje jedan od službenih jezika Unije. Također jedna od pogodnosti koja je dosta bitna je što ulaskom u Uniju, zemljama članicama se ostvaruje

moгуćnost korištenja bespovratnih finansijskih sredstava iz EU fondova. EU financira široki spektar razliĉitih projekata i programa kao što je ruralni razvoj, istraŹivanje i inovacije, zapošljavanje, humanitarna pomoć, regionalni i urbani razvoj. Glavni cilj je omogućiti napredak i razvoj gospodarstva zemalja koje su članice. Osim navedenih prednosti koje članstvo u EU donosi sa sobom, također postoje i određeni izazovi s kojima su zemlje suoĉene. Iznimno je vaŹno pripremiti se za izazove te ih prihvatiti i nastojati riješiti. Razlog zbog kojih je potrebno prihvatiti izazove je taj što je unatoĉ određenim izazovima koje zemlje imaju, puno je veći broj prednosti koje ostvaruju članstvom. U sljedećoj tablici biti će prikazani neki od izazove koje imaju zemlje članice EU.

Tablica 17 Izazovi ulaska u EU

Izazovi	Veće useljavanje državljana drugih država članica u Hrvatsku povezano je s izazovom punog integriranja tih osoba u hrvatsko društvo.
	Biti će potrebno jaĉati vještine hrvatskih predstavnika u institucijama EU-a radi učinkovitog sudjelovanja u kreiranju europskih javnih politika
	NuŹno poboljšanje kvalitete proizvoda kako bi poduzetnici uspješno poslovali u uvjetima povećane konkurencije na tržištima EU-a.
	Moguće iseljavanje kvalificirane domaće radne snage (tzv. odljev mozgova).
	Potrebna veća ulaganja radi jaĉanja konkurentnosti domaćih proizvoda i usluga te udovoljavanja standardima EU-a.
	Potrebno daljnje jaĉanje institucionalnih kapaciteta
	Kratkoroĉni negativni učinci zbog povećane izloŹenosti gospodarstva izazovima slobodnog tržišnog natjecanja u EU-u.

Izvor: Tišma i dr. (2012) Zagreb, Hrvatska i Europska unija, prednosti i izazovi članstva, IRMO. Dostupno na: https://www.irmo.hr/wp-content/uploads/2013/11/hrvatska_i_eu_prednosti_izazovi_.pdf

U tablici su navedeni neki od izazova s kojima se susreće zemlja ukoliko uđe u EU. Kao što postoje određene prednosti tako postoje određeni i izazovi. Jedan od izazova je mogućnost velikog useljavanja državljana u Republiku Hrvatsku te je to povezano s izazovom integriranja u hrvatsko društvo. Jedan od izazova koji pogađa poduzetnike je rast konkurencije te je

potrebno povećati kvalitetu proizvoda kako bi konkurirali na tržištu. Sljedeći izazov koji je pogodio Republiku Hrvatsku je iseljavanje domaće radne snage u zemlje članice EU, a osobito u Njemačku, Austriju te Irsku. Ljudi su uvidjeli priliku za mogućnošću zapošljavanja u drugim zemljama te su odlučili krenuti tim putem.

3. Tranzicija zemalja Istočne Europe u EU

EU je unijela veliki broj promjena u zemljama koje su postale članice. Neki od glavnih ciljeva EU su stvaranje monetarne unije koja će imati jedinstvenu valutu, odnosno euro, stvaranje unutarnjega tržišta, borba protiv diskriminacije te ravnopravnost žena i muškaraca. Osim navedenih, postoji još veliki broj različitih ciljeva koji se nastoje provesti na području unutar EU te također postoje određeni ciljevi koji se žele ostvariti u ostatku svijetu kojima se nastoji uspostaviti mir i sigurnost, promicanje vrijednosti, poštovanje među narodima te poštovanje međunarodnog prava. Prema Čalić (1992: 160) Europska zajednica nastoji izjednačiti principe i norme obrazovanja u različitim zemljama, što je utjecaj globalizacije. Također se nastoji organizirati ljudsko društvo u smjeru demokracije - osobnih i kolektivnih sloboda te izbornog sustava. Temelji EU su promicanje mira i dobrobiti građana te sloboda i sigurnost. Također se nastoji poštovati kulturnu i jezičnu raznolikost zemalja te se naglašava borba protiv društvene isključenosti i diskriminacije ljudi. Vrijednosti na kojima se temelji EU su (Europska unija, 2022):

- „ljudsko dostojanstvo,
- sloboda,
- demokracija,
- jednakost,
- vladavina prava i
- ljudska prava.“

Na temelju navedenih vrijednosti, vidljivo je da veliku važnost za EU imaju njihovi građani, odnosno, nastoji se očuvati njihovih prava i slobode. Također do izražaja dolazi demokracija, jednakost te ravnopravnosti između ljudi. Iznimno je važno da se poštuju kulturne i jezične različitosti između zemalja. Naravno sama odluka i proces ulaska u EU nije jednostavan te je potrebno vrlo dobro proučiti i analizirati što će se dogoditi ulaskom i koje je promjene potrebno prihvatiti. Jedno od pitanja koje si zemlje članice postavljaju je vezano za prednosti koje dobivaju ulaskom u EU. Odnosno, glavno pitanje je hoće li se ulaskom u EU ostvariti određene prednosti i pogodnosti. Potencijalne članice također imaju strah od tržišnog natjecanja s ostalim zemljama članicama EU. „Pristupajući kandidati strahuju da se vlastito gospodarstvo neće moći oduprijeti pritisku EU-tržišta i ekonomskom natjecanju između zemalja članica“ (König, Kušić, 2004:133).

3.1. Ekonomske i socijalne posljedice tranzicije

Tranzicija je proces u kojem dolazi do promjena sustava u kojemu se potiče gospodarski rast te je glavni cilj da zemlje iskoriste svoje komparativne prednosti. U procesu tranzicije dolazi do različitih promjena te određene zemlje osjete pritisak za mijenjanjem, odnosno prilagođavanjem. Postoje različite posljedice koje su se dogodile kao odgovor na proces tranzicije. Jedna od glavnih posljedica je bila dio rasprava i tema mnogih autora, a to je različita nematerijalna i materijalna opterećenja za gospodarske subjekte, odnosno troškovi pretvorbe. Također se navode određene društvene napetosti među zemljama kao negativna posljedica tranzicije. U skupinu posljedica može se ubrojiti također i pad BDP-a te pad stope zaposlenosti. Naravno vrlo bitno je istaknuti da određene posljedice koje su se dogodile imaju uzrok koji vezan u „staro“ stanje zemlje te da proces tranzicije nije donio samo negativne posljedice. Zemlje bi morale nastojati popraviti stanje te poticati gospodarski rast i razvoj zemlje kako bi se bolje nosile s tranzicijskim procesom. Upravo zbog prethodno navedenih negativnih posljedica koje se mogu dogoditi zemljama u tranziciji vrlo je važno da zemlja bude stabilna kako bi proces tranzicije ishodio pozitivne posljedice, a ne negativne. Prema König i Kušić (2004:132), pristupanje u EU od početka tranzicije u Istočnoj Europi je bilo jedno od najbitnijih ciljeva novoizabranih vlada. Glavni cilj je bio da se nadvlada podjela Europe koja je uslijedila nakon Drugog svjetskog rata.

Kako bi zemlja postala članica EU mora ispuniti određene uvjete te je taj proces dugotrajan. EU kao zajednica imala je dva projekta koja je htjela ostvariti, a to je stvaranje jedinstvenog tržišta te stvaranje monetarne unije. Proces tranzicije koji je povezan s ulaskom u EU ima tendenciju da bude stabilniji od tipičnog procesa razvoja. Samim time zemlje Jugoistočne Europe imaju tendenciju pokazivati ekonomsku stabilnost čim uspiju stabilizirati svoje političke sustave i započnu proces ulaska u EU. Gligorov (2007:271) smatra da kao posljedica političkih stabilnosti i gospodarskih reformi, zemlje u tranziciji relativno brzo počinju osjećati rast proizvodnje i BDP-a. Također vrlo važno je napomenuti da u kratkom vremenu izvoz počinje rasti kao i industrijska proizvodnja. Kroz određeni vremenski period uspješna će gospodarstva u tranziciji nadmašiti njihov pred tranzicijski BDP, izvoz te industrijsku proizvodnju. Nadalje, zapošljavanje ima tendenciju smanjenje, zatim kroz određeni period stagnira. Vrlo važno je istaknuti da postoje razlike među zemljama tako da se i stope zaposlenosti, odnosno nezaposlenosti mogu razlikovati. Na temelju navedenog se zaključuje da

nakon što stabiliziraju svi čimbenici koji utječu na stanje gospodarstva, s vremenom se pojavljuje veća produktivnost, oporavak i rast koji se povezuje s procesom tranzicije.

3.2. Čimbenici koji utječu na tranziciju zemalja

Procesom tranzicije dolazi do institucionalne preobrazbe te sam rezultat preobrazbe ovisi o sposobnosti zemlje da smanji transakcijske troškove. Transakcijski troškovi se odnose na troškove sredstava koji su potrebni za razvoj te održavanje i zaštita institucionalne strukture. Također, kao što je prethodno navedeno, zemlje u procesu tranzicije osjećaju određene promjene kao što je rast proizvodnje, rast BDP-a te rast izvoza. Postoje određeni čimbenici koji utječu na sposobnost razvoja zemlje te koji na posljetku mogu pozitivno utjecati na proces tranzicije. Neki od bitnih čimbenika koji utječu na sposobnost razvoja zemlje su (König, Kušić, 2004:137):

- „povijesna iskustva sa tržišno-gospodarskim i demokratskim sustavima,
- iskustva s reformama,
- stupanj industrijalizacije tranzicijske zemlje i
- prostorna blizina država s uhodanim tržišnim gospodarstvom.“

Svaka zemlja ima svoje određene specifičnosti te također posjeduje neke od navedenih čimbenika koji će pozitivno djelovati na uspjeh tranzicije. Naravno način upravljanja i situacija u zemlji utječe na proces članstva u EU. Mnoge zemlje provode strategiju kojom stvaraju promjene na institucionalnoj razini te se na taj način povezuju s tržištem EU. Zahvaljujući ispravnoj strategiji zemlje uspješno se vrši proces tranzicije te također potrebni su manji troškovi za daljnje prilagodbe u odnosu na zemlje koje su zaostajale u provedbi određenih reformi. Postoje različiti uvjeti koje zemlja mora poštovati i kojih se mora pridržavati kako bi se njen put u EU odobrio. U daljnjem nastavku biti će objašnjeni kriteriji koji moraju biti ispunjeni prilikom pristupanja u EU.

3.3. Kriterij pristupanja u EU

Kako bi zemlja postala članica EU potrebno je da ispuni određene kriterije. „U Kopenhagenu 1993. godine na sastanku Europskoga vijeća utvrđeni su kriteriji pristupanja koji moraju biti ispunjeni kako bi zemlja pristupila Europskoj uniji“ (Vijeće Europske unije, 2022). Prema kriterijima utvrđeni su politički, demokratski i gospodarski uvjeti koji moraju biti ispunjeni.

Zemlje koje žele pristupiti članstvu EU moraju se obvezati na poštivanje ljudskih prava, slobode vjeroispovijesti te slobode mišljenja. Također neki od uvjeta koji moraju biti ispunjeni su vezani za izbore koji se odvajaju u zemlji. Mora postojati oporba koju vlada priznaje, mora se osigurati da su izbori provedeni pravedno te da nije došlo do nikakvih nepravilnosti. Vrlo je bitno da unutar svake zemlje se potiče da manjine budu zaštićene. Neizostavno je spomenuti gospodarske kriterije koji moraju biti ispunjeni. Vrlo je važno da tržište zemalja koje pristupaju u EU bude stabilno kako bi moglo konkurirati drugim zemljama. Naime, zemlja mora biti spremna na pritisak i konkurenciju od stranih drugih zemalja unutar tržišta EU. Također gospodarski kriteriji uključuju stvaranje gospodarstva s učinkovitim financijskim sustavom i vanjskom trgovinom.

Neizostavno je spomenuti ugovor iz Maastrichta koji je od iznimne važnosti. „Ugovorom iz Maastrichta je službeno osnovana Europska unija 1. studenoga 1993. godine“ (Europska središnja banka, 2022). Ovim ugovorom stvorena je suradnja među državama članicama te je građanima omogućeno boravak i kretanje unutar država članica. Također utemeljena je zajednička vanjska politika te suradnja na području unutarnjih poslova kako bi se zaštitili građani. Ugovorom iz Maastrichta je osnovna Europska središnja banka te je omogućeno uvođenje eura kao jedinstvene valute. „Zemlje članice moraju zadovoljiti kriterije iz Maastrichta kako bi ušle u treću fazu Ekonomske i monetarne unije i kako bi uvele euro“ (Kesner-Škreb, 2006:407). Kako bi se zemlje priključile europodručju moraju ispuniti sljedeće kriterije koji će biti objašnjeni u nastavku:

- stabilnost cijena
- razina državnog duga
- dugoročne kamatne stope i
- tečaj.

Vrlo je važno da zemlje imaju visoki stupanj stabilnosti cijena. „Stopa inflacije tijekom jedne godine ne smije za više od 1,5 postotnih poena prijeći stopu inflacije u trima državama članicama s najstabilnijim cijenama. Nadalje, deficit opće države u BDP-u ne smije biti veći od 3% te udio državnog duga u BDP-u ne smije biti veći od 60%. Na posljeticu dugoročna kamatna stopa tijekom jedne godine ne smije za više od 2 postotna poena prijeći stopu u trima državama članicama s najstabilnijim cijenama“ (Europska središnja banka, 2022). Vrlo je bitno da zemlja održava stabilnost tečaja te bi on trebao biti u rasponu fluktuacije koji je predviđen europskim tečajnim mehanizmom tijekom dvije zadnje godine. Prethodno je naveden niz kriterija koje

zemlje moraju ispuniti kako bi postale članice EU. Neke od prednosti koje proširenje EU donosi sa sobom su blagostanje za države članice te rast trgovinske razmjene među zemljama te veća stabilnost u Europi. Također jedna od prednosti je što EU danas ima puno veći značaj u pitanjima na globalnoj razini. Glavna razlika između starih članova i novih članova EU je u tome što postoji velika razlika u gospodarstvu. U procesu proširenja EU na istočni dio Europe, širi se granica Unije te ona postaje veća i heterogena. Vrlo je bitno pripremiti se za istočno proširenje na način da se unaprijedi gospodarska struktura, naprave promjene unutar strukturnog fonda te je također potrebno učiniti određene promjene u političkom poretku.

3.4. Posljedice proširenja EU na zemlje Istočne Europe

Svi postupci te svaka promjena ima određene posljedice koje nosi za sobom. Postupak proširenja EU na Istočne zemlje je donio za sobom određene posljedice koje će biti podijeljene na tri skupine, a to su gospodarske, socijalne i političke posljedice. Nisu sve posljedice nužno negativne. Svaka od navedenih posljedica ima svoje pozitivne, ali i negativne strane koje će biti navedene u nastavku. Vrlo važno je napomenuti da posljedice imaju kako nove članice, tako imaju i stare članice. Također stari i novi članovi nemaju nužno iste prednosti i nedostatke. U skupinu gospodarskih prednosti za stare članove EU može se svrstati dominirajući položaj u odnosu na nove članove, osiguranje radnih mjesta u drugim zemljama, mogućnost gospodarskog rasta EU kao posljedica pritiska konkurencije na gospodarstvo zemalja starih članova. Neki od nedostataka za stare članove su mogućnost gubljenja radnih mjesta zbog konkurencije niskih cijena u novim članicama te premještanja mjesta proizvodnje.

Na temelju navedenoga, osim gubitka radnih mjesta dolazi i do smanjenja prihoda u fondove EU te dolazi do povećanja poreza. U skupinu socijalnih prednosti za stare članove može se uvrstiti smanjenje jaza između Istočne i Zapadne Europe. „Jaz se smanjuje rastućim sigurnosnim standardom i standardom zaštite okoliša u susjednim tranzicijskim zemljama, višom razinom naobrazbe u EU i većim potencijalom stručne radne snage“ (König, Kušić, 2004:147). Što se tiče političkih prednosti za stare članove Unije može se uvrstiti pomicanje vanjskih granica te veća politička stabilnost u Europi. Naravno osim prednosti i nedostataka za stare članove EU za navedene skupine posljedica potrebno je reći određene prednosti i nedostatke za nove članove Unije. U sljedećoj tablici će biti navedene neke od prednosti i nedostataka gospodarskih, socijalnih i političkih posljedica za nove članice EU u procesu istočnog proširenja.

Tablica 18 Prednosti i nedostaci proširenja Europske unije

Posljedica	Prednosti	Nedostaci
Gospodarske	Poticaaj modernizacije za gospodarstvo	Ograničenje politike rasta na nacionalnoj razini
	Bolji regionalni razvitak	Tendencija periferizacije sa slabom atraktivnošću vlastitog gospodarstva
Socijalne	Ostvarivanje ideala slobode i jednakosti	Nametnuti društveni i socijalni poredak
	Najveći sigurnosni i stabilizacijski program nakon Drugog svjetskog rata	Djelomična predaja tek stečene političke i nacionalne neovisnosti
Političke	Politička sigurnost: neopozivost tranzicijskog procesa	Smanjivanje državne i političke autonomije
	Viša proračunska disciplina podrškom EU	Pritisak kroz makroekonomski i institucionalni okvir EU

Izvor: König, Kušić (2004). Zemlje Istočne Europe na putu u Europsku uniju - Od tranzicije do integracije. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/22597>

U tablici broj 18 navedene su samo neke od velikoga broja prednosti i nedostataka za pojedinu vrstu posljedice koju imaju zemlje kandidatkinje u procesu istočnog proširenja EU. Najznačajnije prednosti su koje donosi istočno proširenje je poticaj modernizacije za gospodarstvo, bolji regionalni razvitak, najveći sigurnosni i stabilizacijski program nakon Drugog svjetskog rata te viša proračunska disciplina podrškom EU.

Nakon objašnjenih ekonomskih i socijalnih posljedica tranzicije, kriterija koje je potrebno ispuniti kako bi zemlja postala dio EU te nakon navedenih svih posljedica, odnosno prednosti i nedostataka istočnog proširenja EU, u daljnjem nastavku će biti navedeni određeni ekonomski pokazatelji na temelju kojih će se uvidjeti kakav je utjecaj na gospodarstvo zemalja imao ulazak u EU. Vremensko razdoblje koje se uzima za analizu je 2003., 2005., 2011., i 2014. godina. Razlog zbog kojega su navedene godine predmet analize je zbog 2004. godine kada se dogodio ulazak zemalja Istočne Europe u EU te zbog ulaska Republike Hrvatske u 2013. godini. Na temelju analize se nastoji predstaviti situacija zemalja prije i nakon ulaska u Uniju. Pokazatelji na temelju koji će se provesti analiza su: BDP po glavi stanovnika, izvoz roba i usluga (u %BDP-a), priljev izravnih stranih ulaganja (% BDP) te stopa nezaposlenosti. Zemlje koje će

biti predmet navedene analize su: Češka, Mađarska, Poljska, Slovačka, Slovenija, Estonija, Litva, Latvija, Rumunjska, Bugarska te Republika Hrvatska. U sljedećoj tablici će biti provedena analize prema navedenim pokazateljima za godine 2003. i 2005. kada se dogodilo prvo proširenje EU na Istočnu Europu.

Tablica 19 Ekonomski pokazatelji zemalja Istočne Europe i Republike Hrvatske u 2003. i 2005. godini

zemlja	BDP per capita (EU=100)		Izvoz robe i usluga (u %BDP-a)		Priljev FDI (% BDP)		Stopa nezaposlenosti	
	2003.	2005.	2003.	2005.	2003.	2005.	2003.	2005.
Hrvatska	56	50	35,6	36,5	5,28	3,96	13,92	12,60
Češka	69	76	46,73	61,81	2,02	10,01	7,54	7,93
Mađarska	61	63	56,3	62,5	4,87	24,28	5,79	7,19
Poljska	46	51	33,4	34,6	2,47	3,61	19,37	17,75
Slovačka	51	60	62,3	72,3	2,07	6,25	17,12	16,26
Slovenija	77	87	51	59,8	1,81	2,68	6,48	6,51
Estonija	48	61	57,2	65,4	10,51	21,67	11,29	8,03
Litva	46	53	46,2	55,1	1,16	4,95	12,87	8,32
Latvija	42	49	36	43	2,69	4,76	12,06	10,03
Rumunjska	30	35	24,21	33	3,19	6,60	6,95	7,17
Bugarska	29	34	34,42	42,53	9,91	13,72	13,73	10,08

Izvor: Izrada autora na temelju podataka sa službene stranice Svjetske banke, i EUROSTAT-

a, 2022. Dostupno na: <https://www.worldbank.org/en/home> i

<https://ec.europa.eu/eurostat/en/>

U tablici broj 19 su navedene zemlje koje su bile dio Istočnog proširenja EU u 2004. godine te Republika Hrvatska koja je postala dio EU 2013. godine. Prvi pokazatelj ove analize je BDP po glavi stanovnika. Na temelju usporedbe 2003. i 2005. godine je vidljivo da sve zemlje koje su 2004. godine ušle u EU su ostvarila značajan rast BDP-a po glavi stanovnika. Najveći BDP po glavi stanovnika u obje godine je imala Slovenija, a najmanji je imala Bugarska. Republika Hrvatska je jedina zemlja od svih navedenih koja je imala niži BDP po glavi stanovnika u 2005. godini u odnosu na 2003. godinu. Sljedeći pokazatelj koji je predmet analize je udio izvoza u BDP-u zemlje. Udio izvoza je u 2005. godini također doživio značajan porast u svim zemljama u odnosu na 2003. godinu. Najveći udio izvoza u BDP-u u obje godine je imala Slovačka, a najmanji udio je imala Rumunjska. Izravna strana ulaganja su također jedan od bitnijih pokazatelja koji pokazuju kakva je situacija u zemlji. U tablici su navedeni priljevi izravnih stranih ulaganja kao postotni udio u BDP-u. Na temelju tablice je vidljivo da su izravna strana

ulaganja u svim zemljama narasla, osim u Republici Hrvatskoj gdje je zabilježen pad. Mađarska je zemlja koja je imala najveći rast udjela izravnih stranih ulaganja u BDP-u. U 2003. godini Litva je imala najmanji udio izravnih stranih ulaganja, dok je u 2005. godini Slovenija bila na posljednjem mjestu. Stopa nezaposlenosti je posljednji pokazatelj koji je sastavni dio analize. U tablici je vidljivo da je većina zemalja ulaskom u EU zabilježile pad stope nezaposlenosti, ali Slovenija, Rumunjska, Mađarska i Češka su zemlje koje su zabilježile blagi rast stope nezaposlenosti. Na temelju navedenih pokazatelja i podataka se zaključuje da je ulazak u EU pozitivno utjecao na zemlje koje su 2004. godine pristupile Uniji. Republika Hrvatska je bila dobro rangirana u 2005. godini, odnosno, nije previše odstupala od ostalih zemalja, ali promjena između 2003. i 2005. godine nije velika prema navedenim pokazateljima, dok u ostalim zemljama je vidljiva promjena i napredak. U slijedećoj tablici će biti provedena analiza prema istim pokazateljima, ali za 2011. i 2014. godinu kako bi se analizirao utjecaj ulaska Republike Hrvatske u EU te je li se stanje u zemlji poboljšalo kao što se to dogodilo 2005. godine zemljama koje su 2004. godine ušle u Uniju. Tablica je napravljena na temelju podataka sa službene stranice EUROSTAT-a te sa službene stranice Svjetske banke.

Tablica 20 Ekonomski pokazatelji zemalja Istočne Europe i Republike Hrvatske u 2011. i 2014. godini

zemlja	BDP per capita		Izvoz robe i usluga (u %BDP-a)		Priljev FDI (% BDP)		Stopa nezaposlenosti	
	2011.	2014.	2011.	2014.	2011.	2014.	2011.	2014.
Hrvatska	61	60	38,4	42,8	1,98	5,46	13,68	17,29
Češka	84	88	70,82	81,95	1,82	3,86	6,71	6,11
Mađarska	67	69	86	87,1	7,56	9,26	11,03	7,73
Poljska	66	68	42,4	47,2	3,51	3,65	9,63	8,99
Slovačka	76	78	84,7	91,7	5,46	-0,36	13,62	13,18
Slovenija	84	83	70,2	76,2	1,70	2,04	8,17	9,67
Estonija	71	78	86,6	81,9	4,82	6,69	12,33	7,35
Litva	67	76	72,9	72,3	4,32	0,74	15,39	10,70
Latvija	56	64	59,8	61,1	5,53	3,33	16,21	10,85
Rumunjska	52	56	37,10	41,43	1,29	1,93	7,18	6,8
Bugarska	46	47	59,10	64,81	3,64	1,92	11,26	11,42

Izvor: Izrada autora na temelju podataka sa službene stranice Svjetske banke, i EUROSTAT-

a, 2022. Dostupno na: <https://www.worldbank.org/en/home> i

<https://ec.europa.eu/eurostat/en/>

U tablici su navedeni podaci prema pokazateljima koji su se analizirali u tablici broj 19, ali vremensko razdoblje koje je sada predmet analize je 2011. i 2014. godine. Navedene dvije godine su predmet analize kako bi se usporedilo stanje gospodarstva Republike Hrvatske prije i nakon ulaska u EU. Na temelju pokazatelja vidljivo je da se dogodila određena promjena u gospodarstvu Republike Hrvatske nakon ulaska u Uniju. Najveća promjena je zabilježena u priljevu izravnih stranih ulaganja te izvozu roba i usluga. U navedena dva pokazatelja je zabilježen značajan rast nakon ulaska u EU. Ostale zemlje EU su također imale zabilježen rast u 2014. godini u odnosu na 2011. godinu, osim Slovačke, Litve, Latvije i Bugarske koje su zabilježile pad izravnih stranih ulaganja. Nadalje, Republika Hrvatska je zabilježila blagi pad bruto domaćeg proizvoda po glavi stanovnika u 2014. godine, dok su ostale zemlje Unije imale zabilježen rast. Stopa nezaposlenosti je pokazala negativna kretanja, odnosno u 2014. godini stopa nezaposlenosti Republike Hrvatske je bila veća u odnosu na 2011. godinu, dok je u ostalim zemljama EU stopa nezaposlenosti manja. Na temelju provedene analize vidljivo je da ulazak Republike Hrvatske u EU imao određeni utjecaj na gospodarstvo zemlje, dogodile su se određene promjene u navedenim pokazateljima. Pozitivan smjer kretanja su imala izravna strana ulaganja te udio izvoza u BDP-u, dok je stopa nezaposlenosti pokazala negativna kretanja. Također je vrlo važno napomenuti da ostale zemlje Unije imaju zabilježena pozitivna kretanja analiziranih pokazatelja. Naravno, pozicija Republike Hrvatske ne odstupa daleko od ostalih zemalja, nalazi se na srednjoj razini, prema nekim pokazateljima je među bolje rangiranim zemljama kao što je to primjerice udio priljeva izravnih stranih ulaganja u BDP-u. U daljnjem nastavku će biti provedena analiza prethodno analiziranih zemalja prema pojedinim pokazateljima koji će pokazati koliko su zemlje konkurentne te koliki utjecaj imaju u EU. Pokazatelji koji će biti predmet sljedeće analize su: indeks ljudskog kapitala, udio izvoza zemlje u svjetskoj trgovini, indeks ekonomske složenosti te indeks globalne konkurentnosti.

Tablica 21 Pokazatelji stanja zemlja Istočne Europe i Republike Hrvatske u 2018. godini

Zemlja	The human capital index (0-1)	World merchandise exports by region and selected economy (%)	Economic Complexity Rankings (ECI)	The Global Competitiveness Index
Hrvatska	0,72	0,2	0,89	60,1
Češka	0,78	1,7	1,80	71,2
Mađarska	0,70	1,1	1,70	64,3
Poljska	0,75	2,8	1,13	68,2

Slovačka	0,69	0,7	1,45	66,8
Slovenija	0,79	0,5	1,62	69,6
Estonija	0,75	0,2	0,96	70,8
Litva	0,71	0,6	0,84	67,1
Latvija	0,72	0,3	0,70	66,2
Rumunjska	0,60	0,9	1,15	63,5
Bugarska	0,68	0,5	0,52	63,6

Izvor: Izrada autora na temelju podataka sa službene stranice Svjetske banke, i EUROSTAT-a, 2022. Dostupno na: <https://www.worldbank.org/en/home> i <https://ec.europa.eu/eurostat/en/>

U tablici broj 21 su navedene zemlje Istočne Europe uključujući i Republiku Hrvatsku te se nastoji predstaviti razina konkurentnosti zemalja. Vremensko razdoblje koje se uzima za provedbu ove analize je 2018. godina, zbog toga što je navedena godina neutralna, odnosno bez velikih poremećaja u gospodarstvima zemlje. U prethodnim analizama vremensko razdoblje koje se uzelo u obzir je bilo prije i poslije ulaska u Uniju te u prethodnom poglavlju provedene analize su bile u razdobljima kada je gospodarstvo svih zemalja bilo narušeno. U ovome slučaju se nastoji predstaviti položaj navedenih zemalja prema navedenim pokazateljima u godini koja je bila stabilnija u odnosu na ostale godine. Prvi pokazatelj je indeks ljudskog kapitala koji naglašava kako trenutni obrazovni i zdravstveni sustav oblikuje produktivnost budućih radnika, odnosno nastoji se naglasiti važnost ulaganja u ljudski kapital. Navedeni pokazatelj se mjeri u rasponu od 0 do 1, gdje je broj 1 najbolji rezultat. Republika Hrvatska je ostvarila 0,72 boda te je time smješta među bolje rangiranim zemljama od svih navedenih. Najveći broj bodova je ostvarila Slovenija s brojem bodova od 0,79, dok je najmanji broj bodova osvojila Rumunjska (0,60). Što se tiče udjela izvoza u svjetskoj trgovini s time da EU čini ukupno 100%, najveći udio od navedenih zemalja je ostvarila Poljska s postotkom od 2,8%. Republika Hrvatska se nalazi na nešto lošijoj razini s postotkom od 0,2%. Sljedeći pokazatelj je indeks ekonomske složenosti (ECI) prema kojemu se pravi poredak zemalja na temelju toga koliko je njihova izvozna košarica dobara raznolika i složena. Ukoliko je velika složenost izvoza zemlje očekuje se da će u budućnosti zemlja doživjeti rast. Češka je zemlja koja je ostvarila najveći broj bodova od svih navedenih zemalja, te je njen broj bodova iznosio 1,80. Republika Hrvatska se našala u nešto lošijoj poziciji te je osvojila sve 0,89 bodova te se nalazi među lošije rangiranim zemljama. Najmanji indeks ekonomske složenosti je ostvarila Bugarska s brojem bodova 0,52.

Slijedeći indeks koje je predmet analize globalne konkurentnosti na temelju kojega se nastoji prikazati koja zemlje je od navedenih najkonkurentnija. Najveći broj prema navedenom indeksu je osvojila Češka s 71,2 boda, a najmanji broj bodova je imala Republika Hrvatska s brojem bodova 60,1 te se time smatra najslabije konkurentnom zemljom od svih navedenih zemalja u tablici. Provedenom analizom vidljivo je da u 2018. godini od svih navedenih zemalja Češka je zemlja koja se najbolje rangirala te se nalazi među konkurentnijim zemljama u svijetu. U poglavlju 2.2. pod naslovom *Pozicioniranje zemalja članica na globalnim ljestvicama konkurentnosti* provedena je analiza indeksa globalne konkurentnosti za 2019. godinu te je Češka osvojila 32. mjestu na svjetskoj rang ljestvici od 141 zemlje što je dobar rezultat. Republika Hrvatska se na istoj ljestvici našla na 63. mjestu na svjetskoj razini, ali od svih zemalja Europske unije, je bila posljednja. U nastavku rada će biti obrađen stupanj specijalizacije zemalja. U slijedećem poglavlju će biti objašnjeno što je to specijalizacije te koliki utjecaj pojedine zemlje članica imaju u EU.

4. Stupanj specijalizacije zemalja članica EU

U prethodnim poglavljima je provedena analiza ekonomskog stanja zemalja članica EU. Na temelju provedene analize vidljivo je da su zemlje vrlo različite te da su određene zemlje konkurentnije od drugih. Velik broj čimbenika utječe na razvoj zemlje te samim time na stvaranje konkurentne prednosti. Kako bi zemlja uspjela ostvariti određeni napredak važno je da spozna koje su njene prednosti i nedostaci u odnosu na druge zemlje. Također vrlo je bitno da zemlja iskoristi prednosti koje ima kako bi se mogla dalje razvijati. Tehnologija s godinama sve više napreduje te se stvaraju proizvodi koji nadmašuju prethodne. Utjecaj tehnologije je danas iznimno velik te je potrebno staviti naglasak na tehnologiju i inovativnost kako bi se produktivnost poboljšala. Razlog zbog kojega bi države trebale raditi na povećanju produktivnosti je taj što će upravo rast produktivnosti utjecati na jačanje položaja na tržištu te samim time će rasti i konkurentnost zemalja. Također, inovacije su upravo jedan od glavnih pokretača otvaranja novih radnih mjesta, odnosno povećanjem i napretkom produktivnosti dolazi do potrebe za većom radnom snagom. Kako bi države napredovale te poboljšale svoju konkurentsku prednost Europska unija je pokrenula izradu strategije pametne specijalizacije.

4.1. Strategija pametne specijalizacije

Strategija pametne specijalizacije je jedna od značajnijih i vrlo važnih strategija kojima se nastoji povećati konkurentnost zemalja. Vrlo je važno da svaka zemlja prepozna koje su njene komparativne prednosti u odnosu na druge zemlje. Razvoj i napredak određenih djelatnosti može uvelike utjecati na buduće gospodarsko stanje zemlje te na njezinu poziciju na globalnoj ljestvici konkurentnosti. „Strategija pametne specijalizacije je strateški dokument koji definira prioriteta područja za poticanje ulaganja u istraživanje, razvoj i inovacije javnim sredstvima i predstavlja ključni dokument za usmjeravanje sredstava iz EU fondova“ (Hrvatska gospodarska komora, 2022). Iznimno je bitno da zemlje članice identificiraju koje područje specijalizacije im najbolje odgovara te za koje smatraju da imaju najveći inovacijski potencijal. Glavni cilj ove strategije je da zemlje ostvare što veću razinu konkurentnosti te da sredstva iz fondova EU budu što učinkovitije iskorištena. Osim što je glavni cilj da sredstva iz europskih strukturnih i investicijskih fondova budu što učinkovitije iskorištena, također je iznimno važno da se poveća sinergija između europskih i državnih te regionalnih politika. Svaka zemlja je drugačija te ima svoje određene prednosti u odnosu na druge zemlje u svijetu. Upravo iz toga razloga područje

prioriteta, odnosno područje specijalizacije će se razlikovati od zemlje do zemlje. Strategija pametne specijalizacije obuhvaća pet tematskih prioritetnih područja (Hamag Bicro, 2019):

- „zdravlje i kvaliteta života,
- energija i održivi okoliš,
- promet i mobilnost,
- sigurnost,
- hrana i biokemija.“

Svaka od navedenih područja je vrlo važna te nastoji osigurati smjernice i strateško upravljanje za svako od navedenih tematskih područja. Također, unutar svake teme obuhvaćena su dva vrlo bitna područja, a to su ključne napredne tehnologije i informacijsko komunikacije tehnologije. Kao što je prethodno navedeno, svaka zemlja će imati područje specijalizacije koje se razlikuje od područja specijalizacije drugih zemalja, ali naravno određene zemlje će imati isto područje specijalizacije. Na taj način zemlje su međusobno nadopunjuju u svojom komparativnim prednostima te se otvara mogućnost za međuregionalnu suradnju oko zajedničkih prioriteta. Suradnjom, napretkom i razvojem zemalja dolazi do rasta i jačanja cijele zajednice. Ukupan broj uspostavljenih strategija pametne specijalizacije je bio veći od 120 do 2017. godine. „Od državnih fondova i fondova EU-a dobivaju više od 65 milijardi eura. Očekuje se da će financiranje pomoći 15.000 poduzeća lansirati nove proizvode, podupirati 140.000 novoosnovanih poduzeća i stvoriti 350.000 novih radnih mjesta do 2020. godine“ (Europska komisija, 2017). EU nastoji različitim projektima utjecati na rast i razvoj zemalja članica. Pametna specijalizacija nije ništa novo i drugačije u odnosu na prošle strategije koje su se provodile. Drugim riječima, pametna specijalizacije je nadogradnja i poboljšanje strategija koje se koriste za napredak i razvoj zemalja. Glavno obilježje strategije pametne specijalizacije je u tome što se njome nastoji identificirati strateška područja zemalja koja je potrebno poticati za razvoj kako bi se podigla razina njihove konkurentske prednosti u svijetu.

„Koncept politike pametne specijalizacije sastoji se od četiri glavna dijela: implementacija, upravljanje, proces otkrivanja poduzetnika te praćenje i evaluacija“ (Interreg Europe, 2021). Pristup pametne specijalizacije odnosi se na koncentraciju resursa u pomno definirana područja koja su prioritetna. Prioritetna područja bi trebala biti u skladu s postojećim resursima regije te bi trebali iskoristiti ih za određene inovacijske prilike. Prema Europskoj komisiji (2021), prioritetna područja odabrana za strategiju pametne specijalizacije trebala bi usmjeriti u

inovacijske aktivnosti povezane s gospodarskom strukturom i snagom regije za stvaranje društvenog i ekonomskog teritorijalnog utjecaja te stvoriti buduću konkurentsku prednost. U sljedećoj tablici će biti predstavljene pojedine zemlje EU i njihova područja specijalizacije. Tablica je napravljena na temelju podataka sa službene stranice Europske komisije.

Tablica 22 Pojedina područja specijalizacije zemalja članica EU za razdoblje od 2014. do 2020. godine

Zemlja	Pojedina područje specijalizacije
Austrija	informacijske i komunikacijske tehnologije, intelektualne, društvene i kulturne znanosti, turizam
Bugarska	sektor mehatronike i čistih tehnologija, informatika i ICT, nove tehnologije u kreativnim i rekreativnim industrijama
Cipar	ICT, turizam, poljoprivreda i prehrana, zdravlje i biomedicinske primjene, prijevoz, logistika, proizvodnja i korištenje energije
Češka	digitalne tržišne tehnologije i elektrotehnika, zdravstvena njega, napredna medicina, strojarstvo, prirodni resursi, poljoprivreda i hrana
Estonija	biotehnologija i ICT
Hrvatska	energija i održivi okoliš, prijevoz i mobilnost, sigurnost, hrana i biokemija, zdravlje i kvaliteta života
Mađarska	napredne tehnologije u industriji vozila i drugim strojevima, ICT i informacijske usluge, održivi okoliš, inovacija u poljoprivredi, zdravo društvo i blagostanje
Irska	medicinski uređaji, dijagnostika, terapijika, održiva proizvodnja i prerada hrane, morska obnovljiva energija, pametne mreže i pametni gradovi
Italija	logistika, biotehnologija, energija i okoliš, turizam, održiva proizvodnja, zdravlje
Litva	inovacije u poljoprivredi i prehrambenoj tehnologiji, energija i održivi okoliš, zdravstvene tehnologije i biotehnologije, transport, logistika i ICT
Luksemburg	ICT, digitalizacija industrije, zdravstvene tehnologije
Latvija	biomedicina, medicinske tehnologije i biotehnologije, napredni ICT, tehnologija i inženjering
Malta	ICT u zdravstvu, pomorske usluge, zrakoplovstvo i svemir, zdravlje,
Poljska	zdravo društvo, održiva energije, inovativne tehnologije, bioekonomija
Portugal	turizam, proizvodne tehnologije i procesne industrije, kulturne i kreativne industrije, zdravlje, voda i okoliš, šumarstvo, poljoprivredno-prehrambena industrija, transport, mobilnost i logistika, ICT, energija
Rumunjska	obrazovne, kulturne i kreativne industrije, vozila, inovacije usluga i procesa
Švedska	rudarstvo, ICT, napredna proizvodnja, aeronautika, proizvodi i usluge
Slovenija	industrija 4.0, pametni gradovi, održiva proizvodnja hrane, medicina, turizam

Izvor: Izrada autora na temelju podataka sa službene stranice Europske komisije, 2022.

Dostupno na: <https://s3platform.jrc.ec.europa.eu/where-we-are>

Od ukupno 27 zemalja EU njih 19 imaju registrirane specijalizirane djelatnosti. Na temelju tablice je vidljivo je pretežito područje specijalizacije navedenih zemalja ICT, industrija proizvodnje, medicina, turizam te tehnološki napredak. Svaka zemlja je različita te su područja specijalizacije raznovrsna, ali naravno postoje određena područja koja su im zajednička. Također je vidljivo da zemlje rade na napretku tehnologije i kako tu istu tehnologiju upotrijebiti u medicini te različitim vrstama industrije. U daljnjem nastavku rada biti će predstavljena strategija pametne specijalizacije za Republiku Hrvatsku.

4.2. Strategija pametne specijalizacije RH

Tehnologija svakodnevno napreduje te slijedom toga dolazi do ubrzanog razvoja i napretka određenih djelatnosti koje imaju vrlo veliki utjecaj na gospodarsko stanje zemlje. Razvojem i napretkom određenih djelatnosti dolazi do povećane produktivnosti, rasta izvoza te samim time do poboljšanja konkurentne prednosti zemlje u svijetu. Cilj strategije pametne specijalizacije je poboljšanje gospodarskog razvoja koji je temeljen na inovacijskim i istraživačko razvojnim aktivnostima. Zemlje članice EU nastoje stvoriti model gospodarskog rasta koji će biti sastavni dio ukupnog rasta konkurentnosti Europske unije. Također nastoji se postići što manja razlika u razvoju gospodarstva između zemalja članica. Razlog zbog kojega je potrebno odrediti područje specijalizacije zemlje je što se nastoji što učinkovitije iskoristiti europske fondove za razvoj. Na temelju navedenoga zaključuje se da strategija pametne specijalizacije nije i ne može biti jednaka za sve. U suštini, strategija pametne specijalizacije je proces koji je temeljen na iskorištavanju teritorijalnog kapitala zemlje te na inovacijama. Strategija pametne specijalizacije za Republiku Hrvatsku od iznimne je važnosti te dolazi u razdoblju političkih promjena. „Za ispravljanje neuravnoteženosti i popunjavanje nedostataka u hrvatskom inovacijskom sustavu potrebna je dosljedna inovacijska politika koja jasno utvrđuje opće strateške ciljeve i povezuje ih s mjerljivim i realnim posebnim ciljevima“ (Narodne Novine, 2014:76). Neki od elemenata na kojima se temelji navedena strategiju su ulaganja u ključne nacionalne prioritete, procjena snage i konkurentne prednosti, poticanje ulaganja u privatni sektor te detaljni plan kojim bi svi bili informirani i uključeni u razvoj inovacija. Strategijom

pametne specijalizacije Republike Hrvatske također se nastoji poboljšati gospodarska situacija zemlje te ostvariti određenu razinu konkurentnosti. „Glavni cilj strategije pametne specijalizacije je transformirati hrvatsko gospodarstvo i povećati njegovu konkurentnost, koncentrirajući resurse znanja te povezujući ih s ograničenim brojem prioriteta“ (Ministarstvo znanosti i obrazovanja, 2016:2).

Procesom identifikacije ključnih prioriteta u strategiji pametne specijalizacije, okupiti će se stručnjaci i istraživači koji će raditi na strateškim temama. Njihov glavni cilj je postići istraživačku izvrsnost te stvoriti strategiju kojom će se pozitivno utjecati na gospodarsko stanje u zemlji. Gospodarski rast i konkurentnost je glavni cilj provedbe strategije pametne specijalizacije, ali vrlo bitno je istaknuti da se cilj ne provodi samo pomoću Europskog fonda za regionalni razvoj već i kroz druge financijske izvore za istraživanje, razvoj i inovacije na nacionalnoj i na razini EU. Republika Hrvatska je zemlja koja je posljednja ušla u EU i to 2013. godine. Ona je jedna od manjih zemalja u odnosu na ostale u svijetu, ali i u odnosu na ostale zemlje unutar EU. Cilj strategije pametne specijalizacije Republike Hrvatske je stvaranje uvjeta za razvoj zemlje s time da je stavljen naglasak na poštivanje regionalne različitosti. Ovom strategijom se nastoji potaknuti učinkovito korištenje javnih sredstava za istraživanje, razvoj i inovacije kako bi se ostvario napredak i modernizacija postojećih industrija. Na taj način se pokušavaju ostvariti promjene u hrvatskom gospodarstvu te se potiče njegov rast na temelju razvoja inovacija i istraživačkih sposobnosti. „Republika Hrvatska je poduzela značajne promjene na organizacijskoj, institucionalnoj, zakonskoj i administrativnoj razini s ciljem stvaranja boljeg okruženja za jačanje gospodarstva. Ipak, razina inovativnosti hrvatskog gospodarstva i dalje značajno zaostaje za europskim prosjekom za što uzorke ne treba tražiti isključivo u specifičnim društveno-gospodarskim okolnostima, kao što je Domovinski rat, privatizacija, gospodarska kriza“ (Narodne Novine, 2014:75). Također u poglavlju broj 2 je provedena analiza indeksa globalne konkurentnosti. Na temelju provedene analize vidljivo je da Republika Hrvatska nije zauzela zavidnu poziciju te zaostaje za ostalim zemljama EU. Gospodarstvo zemalja je iznimno dinamično i promjenjivo, odnosno podložno je promjenama koje se događaju svakodnevno. Veliki broj čimbenika utječe na stanje u gospodarstvu te je potreban tim stručnjaka koji će uspješno voditi zemlju te uspješno savladavati prepreke koje dolaze s vremenom. Neke od prepreka koje sprječavaju gospodarski rast, a registrirala ih je strategija pametne specijalizacije su (Ministarstvo znanosti i obrazovanja, 2016:3):

- „Inovacijski rezultati tijekom posljednjih desetljeća su bili slabi i nisu uspjeli ispuniti očekivanja.

- Republika Hrvatska je u kontekstu inovacija ispod inovacijskog prosjeka Europske unije te pripada skupini zemalja koje se smatra umjerenim inovatorima.
- Tri ključna čimbenika koji sprječavaju inovacije: porezni sustav, nedostatak primarne i sekundarne faze financiranja ulaganja te poslovno okruženje. Jedan od strukturnih problema je nizak obujam poslovnog ulaganja u istraživanje i razvoj.
- Proizvode visoke dodatne vrijednosti i usluge temeljene na znanju ostaju zanemariv dio izvoza, dok vještine i tehnološke mogućnosti stagniraju. Taj trend odražava se na hrvatski izvoz tehnološku uspješnost i rangiranje na ljestvici konkurentnosti.“

Na temelju navedenoga smatra se da je Republika Hrvatska u odnosu na zemlje u EU na nešto nižoj razini prema razvoju inovacija te kako bi se ostvarila određena konkurentska prednost prema strategiji pametne specijalizacije potrebno je nastojati poboljšati i unaprijediti inovacije. Osim veće razina inovacija, također je potrebno povećati razinu izvoz kako bi zemlja mogla konkurirati s drugim zemljama u svijetu. Veća razina izvoza pozitivno utječe na gospodarsku sliku zemlje. Za napredak gospodarstva zemlje iznimno je važno pratiti napredak tehnologije te je potrebno da zemlja bude na istoj razini tehnološkog napretka kao i druge zemlje. Na temelju navedenoga zaključuje se da je proces stvaranje određene razine konkurentnosti iznimno kompleksan i dugotrajan proces za koji je potreban tim stručnjaka. Kako bi se uspješno provela strategija pametne specijalizacije potrebno je da zemlja identificira potencijalna područja koja će bi biti prioritet u istraživanju i razvoju. Iznimno je važno da istraživačke i inovacijske strategije budu izgrađene u skladu sa kohezijskom politikom EU. U ožujku 2016. godine Vlada Republike Hrvatske je usvojila Strategiju pametne specijalizacije za razdoblje od 2016. do 2020. godine. „Strategija sadrži ciljeve i prioritete aktivnosti vezane za istraživanje, razvoj i komercijalizaciju inovacija te utvrđuje ciljne niše unutar prioriteta sektora“ (Jurin i dr., 2018:13). U sljedećoj tablici biti će predstavljena ključna područja specijalizacije Republike Hrvatske u usporedbi sa Slovenijom.

Tablica 23 Ključna područja specijalizacije Republike Hrvatske i Slovenije

Ključna područja specijalizacije	Država	
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	Hrvatska	-
Građevinarstvo	-	Slovenija

Kreativna i kulturna umjetnost, zabava	-	Slovenija
Proizvodnja i distribucija energije	Hrvatska	Slovenija
Zdravlje ljudi i društvene radne aktivnosti	Hrvatska	-
Prerađivačka industrija	Hrvatska	Slovenija
Javna uprava, sigurnost i obrana	Hrvatska	-
Prijevoz i skladište	Hrvatska	-
Vodoopskrba, odvodnja, gospodarenje otpadom i djelatnosti sanacije okoliša	-	Slovenija

Izvor: Tišma, Samardžija, Jurlin (2012). Zagreb, Hrvatska i Europska unija, prednosti i izazovi članstva, IRMO. Dostupno na: https://www.irmo.hr/wp-content/uploads/2013/11/hrvatska_i_eu_prednosti_izazovi_.pdf

U prethodnoj tablici provedena je komparativna analiza između Republike Hrvatske i Slovenije prema području specijalizacije. Cilj analize je predstaviti područja specijalizacije Republike Hrvatske, a Slovenija se uzima kao mjerilo usporedbe kako bi se pokazalo da zemlje imaju različita područja specijalizacije. Na temelju tablice je vidljivo da Republika Hrvatska i Slovenija ima različita područja specijalizacije, ali također neka područja su im zajednička. Područja specijalizacije koje imaju i Republika Hrvatska i Slovenija su proizvodnja i distribucija energije i prerađivačka industrija. Osim navedenih područja specijalizacija, ostala ključna područja za Republiku Hrvatsku su poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo, zdravlje ljudi i društvene radne aktivnosti, javna uprava, sigurnost i obrana i prijevoz i skladište. Svaki od navedenih područja specijalizacije je iznimno bitan za daljnji razvoj, napredak te za rast razine konkurentnosti zemlje. Što se tiče Slovenije, njena područja specijalizacije su nešto drugačija u odnosu na Republiku Hrvatsku te obuhvaćaju građevinarstvo, kreativna i kulturna umjetnost, zabava te vodoopskrba, odvodnja, gospodarenje otpadom i djelatnost sanacije okoliše. Na temelju navedenoga je vidljivo da zemlje koje se nalaze u EU imaju zajednički cilj, a to je ostvarenje gospodarskog rasta te određene razine konkurentnosti. Unatoč tome što imaju jednaki cilj, proces koji vodi do ostvarenja toga cilja se razlikuje od zemlje do zemlje. Točnije rečeno, svaka zemlja treba odabrati ključna područja specijalizacija koja se mogu razlikovati od drugih zemalja. Nakon što je svijet pogodila kriza koja je utjecala na stanje u gospodarstvu svih zemalja, dolazi do potrebe stvaranja strategije koja će pomoći utjecati na poboljšanje

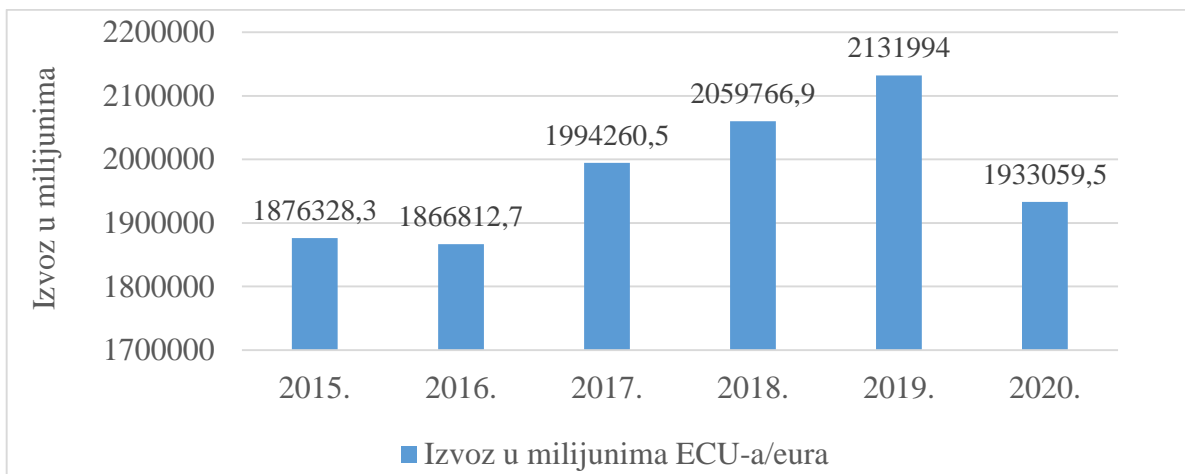
gospodarske slike zemalja. Inovacije i investicije postaju centar gospodarskog rasta i potiču stvaranje novih radnih mjesta. Postoje različiti poticaji i državne potpore u Republici Hrvatskoj kojom se nastoji potaknuti gospodarski rast te jačanje konkurentne sposobnosti. „Područja za koje postoje poticaji za investicijske projekte su proizvodno-prerađivačke i razvojno-inovacijske aktivnosti, aktivnosti poslovne podrške i aktivnosti usluga visoke dodane vrijednosti“ (Jurlin i dr., 2018:14). Zemlja nastoji ugraditi mjere poticanja konkurentnosti, mjere poticanja ulaganja kako bi se pozitivno utjecalo na gospodarski rast i na razinu konkurentnosti.

Kroz godine u svijetu su se dogodile velike promjene koje su utjecale na stanje gospodarstva zemalja te se države članice EU svakodnevno suočavaju s brojnim izazovima koje utječu na njihovu gospodarsku sliku i konkurentnost. Također je iznimno važno da zemlja usvaja i prati razvoj tehnologije kako bi mogla poticati napredak ključnih područja specijalizacije. EU kao zajednica mora podići svoju razinu konkurentnosti kako bi mogla konkurirati s ostalim zemljama u svijetu. Potrebno je poboljšati stanje u pojedinim područjima te samim time posljedično bi se povećala razina konkurentnosti zemlje. Većom razinom konkurentnosti zemlja postaje atraktivnija te može doći do rasta investicija te bi se na taj način potaknuo izvoz te slijedom toga dolazi do gospodarskog rasta. Učinkovita provedba strategije pametne specijalizacije može pomoći Republici Hrvatskoj da ostvari pozitivan rast na globalnim ljestvicama konkurentnosti.

5. Izvozni napredak zemalja članica EU

Izvoz je jedan od bitnijih ekonomskih pokazatelja stanja zemlje te je vrlo važno da se iznos izvoza održava na visokoj razini. U poglavlju broj 2.1. pod naslov „Analiza ekonomskog stanja zemalja članica“ jedinim djelom je obrađeno područje izvoza zemalja na svjetskom tržištu za 2020. godinu. U ovome poglavlju se nastoji predstaviti kretanje izvoza EU kroz razdoblje od 2015. do 2020. godine te stanje izvoza u pojedinim zemljama članicama za 2020. godinu. Slijedeći grafički prikaz će predstaviti kretanje izvoza EU-a u razdoblju od 2015. godine do 2020. godine. Na temelju grafičkog prikaza broj 3 nastoji se prikazati kretanje izvoza u prethodno navedenom periodu kako bi se uvidio rast ili pad izvoza kroz godine te kako bi se objasnilo što se točno događa u navedenom periodu. Izvoz je jedan od najbitnijih pokazatelja te je iznimno važno da bude dio ove analize. Grafički prikaz broj 3 je napravljen na temelju podataka sa službene stranice EUROSTAT-a.

Grafikon 3 Izvoz zemalja EU u milijunima eura od 2015. do 2020. godine

Izvor: Izrada autora prema podacima EUROSTAT-a, 2022. Dostupno na:

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/EXT_LT_INTROEU27_2020_custom_2114363/default/table?lang=en

Na temelju grafikona broj 3 vidljivo je da je najveći izvoz bio u 2019. godini te je iznosio oko 2,1 bilijun eura, dok je najmanji izvoz bio u 2016. godini te je iznosio približno 1,9 bilijuna eura. Također na temelju analize grafikona broj 3 vidljivo je da kroz godine izvoz sve više raste sve do 2020. godine kada dolazi do nalog pada te u navedenoj godini izvoz iznosio oko 1,9 bilijuna eura. Na pad izvoza mogu utjecati razni čimbenici, a u 2020. godini glavni razlog pada izvoza je pandemija Covida-19 koja je zavladała cijelim svijetu te samim time dolazi do

problema u transportu te zastoja poslovanja velikog broja poduzeća što je utjecalo na pad izvoza u navedenoj godini. Iako je došlo do naglog pada izvoza u 2020. godini i dalje je iznos bio veći u odnosu na 2015. i 2016. godinu. Nakon uvida u kretanje izvoza EU u razdoblju od 2015. do 2020. godine potrebno je predstaviti stanje izvoza u pojedinim zemljama članicama EU. U sljedećom poglavlju biti će prikazano stanje izvoza zemalja za 2020. godinu.

5.1. Stanje izvoza u pojedinim zemljama članica EU

Kako bi se uvidjelo kakvo je doista stanje izvoza u pojedinim zemljama EU, provesti će se analiza kojom će se prikazati stanje izvoza zemalja unutar i izvan EU. Odnosno nastoji se prikazati koja zemlja ima najveću razinu izvoza. Na taj način će se doći do zaključka koja zemlja najviše utječe na stanje izvoza EU. Vremensko razdoblje koje je predmet ove analize je 2020. godina. Sljedeći tablični prikazi će predstaviti stanje izvoza zemalja unutar područja i izvan područja EU.

Tablica 24 Udio izvoza zemalja EU izvan područja EU u 2020. godini

Država	% Izvoza	Država	% Izvoza
Cipar	0,1	Finska	1,4
Luksemburg	0,1	Češka	1,8
Malta	0,1	Danska	2,4
Estonija	0,2	Austrija	2,4
Hrvatska	0,3	Poljska	3,2
Latvija	0,3	Švedska	3,4
Bugarska	0,5	Irska	4,9
Grčka	0,7	Španjolska	5,4
Litva	0,7	Belgija	6,8
Slovenija	0,7	Francuska	10,3
Portugal	0,8	Nizozemska	10,4
Rumunjska	0,8	Italija	11,0
Slovačka	0,8	Njemačka	29,7
Mađarska	1,2	Europska unija	100,0

Izvor: Izrada autora na temelju podataka sa služene stranice EUROSTAT-a, 2022. Dostupno

na: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tet00012/default/table?lang=en>

Na temelju tablice broj 24 vidljivo je da najveći udio izvoza izvan zemalja EU ima Njemačka i to u postotku od 29,7 % te nakon nje slijedi Italija sa postotkom od 11,0 %. Najmanji udio izvoza izvan EU imaju Cipar, Luksemburg i Malta i to u postotku od samo 0,1%. Republika Hrvatska se nalazi među posljednjim zemljama na ljestvici te njen postotak izvoza izvan EU iznosi svega 0,3 % što je dosta niska razina izvoza u odnosu na ostale zemlje u EU. Nakon predstavljene strukture izvoza zemalja izvan područja EU, u sljedećoj tablici će biti predstavljen udio izvoza zemalja EU unutar područja EU.

Tablica 25 Udio izvoza zemalja EU unutar područja EU u 2020. godini

Država	% Izvoza	Država	% Izvoza
Cipar	0,0	Slovačka	2,1
Malta	0,0	Irska	2,2
Estonija	0,3	Švedska	2,5
Latvija	0,3	Mađarska	2,9
Luksemburg	0,3	Austrija	3,6
Hrvatska	0,4	Češka	4,7
Bugarska	0,6	Španjolska	5,8
Grčka	0,6	Poljska	6,2
Litva	0,6	Italija	7,9
Slovenija	0,9	Francuska	8,0
Finska	1,1	Belgija	8,4
Portugal	1,3	Nizozemska	13,6
Rumunjska	1,6	Njemačka	22,3
Danska	1,7	Europska unija	100,0

Izvor: Izrada autora na temelju podataka sa služene stranice EUROSTAT-a, 2022. Dostupno na: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tet00011/default/table?lang=en>

U tablici broj 25 je prikazana struktura izvoza zemalja EU unutar područja Unije. Na temelju tablice vidljivo je da kao i u prethodnoj tablici, najveću razinu izvoza unutar EU ima Njemačka i to u postotku od 22,3 % te ju slijedi Nizozemska sa postotkom od 13,6 %. Najnižu razinu izvoza imaju Cipar i Malta sa udjelom izvoza od 0,0 %. Republika Hrvatska se nalazi u sličnoj situaciju kao i kod izvoza izvan EU. Udio Republike Hrvatske u izvozu unutar EU iznosi 0,4 %. Na temelju prethodne dvije tablice zaključuje se da najmanji udio izvoza u EU imaju Cipar,

Malta, Luksemburg, Estonija, Latvija te Republika Hrvatska. S druge strane, zemlje koje su vodeće i koje imaju najveću razinu izvoza su Njemačka, Italija, Nizozemska, Francuska te Belgija. Njemačka je zemlja koja treći najveći izvoznik iza Kine i Sjedinjenih Američkih Država. Prema Federal Ministry for Economic Affairs and Energy (2019) Njemačka je u 2018. godini imala najveći izvoz automobila i dijelova za automobile, strojeva, kemijskih proizvoda, uređaja za obradu podataka, elektroničkih i optičkih uređaja, električnih uređaja i farmaceutskih proizvoda. EU ima trenutno 27 zemalja članica te svaka od zemalja je različita u odnosu na druge zemlje te ima svoje posebnosti po kojima se ističe. Također različiti sektori djelatnosti su razvijeni u pojedinim zemljama što na kraju uvelike utječe izvoz i gospodarsku situaciju zemlje. Kako bi zemlje poboljšale svoje stanje izvoza potrebno je također provoditi strategiju pametne specijalizacije te pronaći područja u kojima imaju konkurentsku prednost te nastojati poticati razvoj inovacija u tom području. Unatoč različitostima koje svaka zemlja ima, vrlo važno je napomenuti da su zemlje povezane u jednu zajednicu te je cilj da ta zajednica uspješno funkcionira te da zemlje međusobno surađuju.

5.2. Članstvo zemalja u EMU

Ekonomska i monetarna unija (u nastavku EMU) je jedan od većih i važnijih projekata EU kojim se nastoji postići usklađenje ekonomske i monetarne politike zemalja članica kako bi se postiglo jedinstveno monetarno područje. Odluka o stvaranju EMU je prvi put spomenuta krajem 60-ih godina 20. stoljeća te je končano donijeta Maastrichtskim sporazumom 1992. godine. Stvaranjem EMU pruža se potpora gospodarskom napretku te rastu stopi zapošljavanja. EMU je proces gospodarske integracije zemalja članica EU. Proces gospodarske integracije je dugotrajan te je njegova svrha da sve zemlje ostvare određene koristi od veće razine gospodarske stabilnosti do veće razine zapošljavanja. Vrlo važno je istaknuti da kada bi svaka zemlja vodila svoju monetarnu politiku došlo bi do poremećaja na tržištu, odnosno jedinstveno tržište bi bilo manje učinkovito te bi koristi za zemlje bile manje. Upravo zbog tih razloga je monetarna politika unutar EMU usko koordinirana. Neki od glavnih ciljeva EMU su (Europski parlament, 2021):

- „dovršiti uspostavu unutarnjeg tržišta uklanjanjem fluktuacija deviznog tečaja i troškova vezanih uz devizne transakcije te troškova zaštite od rizika fluktuacije tečaja,
- osigurati usporedivost troškova i cijena unutar Unije,
- ojačati monetarnu stabilnost i financijsku snagu Unije.“

Jačanje monetarne stabilnosti i financijske snage Unije odnosi se na sprječavanje špekulacija s valutama te osiguravanje da nova valuta bude stabilna i neosjetljiva na međunarodne špekulacije. Također se nastoji postići da euro postane važna platna valuta. Vrlo bitno je spomenuti da su danas veliki broj država unutar EU prihvatili euro kao službenu valutu, što će biti detaljnije objašnjeno u nastavku. Stvaranje EMU je dugotrajan proces koji se može raspodijeliti u tri faze (Europska središnja banka, 2022):

- „1. faza je trajala od 1990. do 1994. godine,
- 2. faza je trajala od 1994. do 1999. godine i
- 3. faza je započela 1999. godine.“

Kao što je prethodno navedeno proces stvaranja EMU se može rasporediti u tri faze. Prva faza započinje početkom 1990 godine. Prema Europskoj središnjoj banci (2022) u sklopu prve faze nastoji se ostvariti veća suradnja između središnjih banaka, poboljšanje ekonomske konvergencije te potpuna sloboda kapitalnih transakcija. Nadalje, druga faza započinje 1994. godine te je tijekom ove faze cilj osnovati Europski monetarni institut (EMI), usuglašavanje monetarnih politika, jačanje ekonomske konvergencije, ostvarenje neovisnosti nacionalnih središnjih banaka kako bi moglo doći do osnivanja Europskog sustava središnjih banaka te se također nastoji zabraniti središnjim bankama da kreditiraju javni sektor. Na posljeticu, trećom fazom koja započinje 1999. godine nastoje se utvrditi konverzijski tečajevi, dolazi do stupanja na snagu tečajnog mehanizma unutar EU te stupa na snagu Pakt o stabilnosti i rastu. Također se nastoji provoditi jedinstvena monetarna politika te jedan od već poznatih ciljeva, a to je uvođenje eura. Kao što je prethodno navedeno cilj EMU je uskladiti ekonomske i monetarne politike država članica EU.

Što se tiče ekonomske unije, u njoj sudjeluju sve zemlje članice EU te zajedničkim radom i suradnjom one tvore jedinstveno tržište. S druge strane, u monetarnoj uniji ne sudjeluju sve zemlje članice već samo one koje su uvele euro kao službenu valutu zemlje. Zemlje koje su uvele euro kao službenu valutu se nalaze u europodručju. Trenutno euro kao službenu valutu koristi 19 zemalja od njih 27 koje se nalaze u EU. Da bi određena zemlja EU mogla uvesti euro kao službenu valutu mora ispuniti konverzijske kriterije koji su dogovoreni 1992. godine u Ugovoru iz Maastrichta. Republika Hrvatska je jedna od zemalja koja još uvijek nije uvela euro kao službenu valutu, ali se radi na tome da početkom 2023. godine euro postane službena valuta u Republici Hrvatskoj.

6. Pozicioniranje RH unutar članstva EU

Hrvatska je unutar članstva u EU osnažila svoju međunarodnu suradnju. Članstvom u Uniji postala je sastavnim dijelom njezinog tržišta i s jednakim pravima kao ostale zemlje članice. Republika Hrvatska je mala zemlja, ali je posjeduje veliki broj prirodnih bogatstava. Gospodarstvo Republike Hrvatske po svojoj strukturi vrlo je slično gospodarstvima ostalih zemalja koje su članice EU. Razvoj hrvatskog gospodarstva ovisi o izvozu hrvatskih proizvoda te članstvo u Uniji to i omogućava. Uslužne djelatnosti čine veći dio bruto domaćeg proizvoda, dok poljoprivreda samo manji dio. Najvažnija gospodarska grana je turizam te samim time se Republika Hrvatska pozicionira kao zemlja koja najviše ovisi o turizmu. Republika Hrvatska je prilikom ulaska u EU kao svoju obvezu usvojila određene strateške dokumente, ali preporuka je da se još više reformi uvede kako bi zemlja postala razvijenija. Problemi koji su postali izraženi prilikom ulaska u članstvo su inovativnost, obrazovanje i poslovne prilike. EU potiče inovativnost, a Republika Hrvatska je zemlja koja je već u prvim godinama članstva shvatila da je to stavka koja ju koči kod povlačenja sredstva za EU projekte. Nakon što se počelo ulagati u obrazovanje i cjeloživotno obrazovanje došlo je do velikog pomaka kod projekata i inovativnosti te su se uvidjele sve mogućnosti koje članstvo nudi. Svoje članstvo i poziciju Republika Hrvatska je iskoristila u pozitivnom smjeru, ali još uvijek ne dovoljno. Pozicija Republike Hrvatske unutar Europske unije polako jača, još uvijek je potrebno puno toga promijeniti kako bi zemlja postala konkurentnija i time se popela na ljestvici stupnja razvijenosti.

6.1. Analiza konkurentnosti RH i pozicija na rang listi konkurentnosti

EU veliku važnost pridaje konkurentnosti. Poboljšanje konkurentnosti jedan je od ciljeva politika EU. Neki od temelja konkurentnosti su obrazovanje, poduzetničko okruženje, kvaliteta poslovnog sektora te infrastruktura i okoliš. Osim navedenih parametara koji su glavne sastavnice za uspjeh na tržištu, veliku ulogu zauzima izvoz. Što se tiče glavnih parametara jedan od važnijih je obrazovanje. Republika Hrvatska ukoliko želi biti konkurentnija na tržištu mora ulagati u obrazovanje svojeg stanovništva. Ulaskom u EU počelo se ulagati u obrazovanje i stvaranje intelektualnog kapitala koji bi omogućio iskorištavanje danih mogućnosti i time bi se osigurala veća konkurentnost hrvatskog gospodarstva. Analizom hrvatskog tržišta zaključuje se da su poduzeća niskog poslovnog potencijala. Strategijom razvoja hrvatskog gospodarstva nastoji se iskoristiti prednost europskog tržišta kako bi se poduzeća ekonomski ponovno

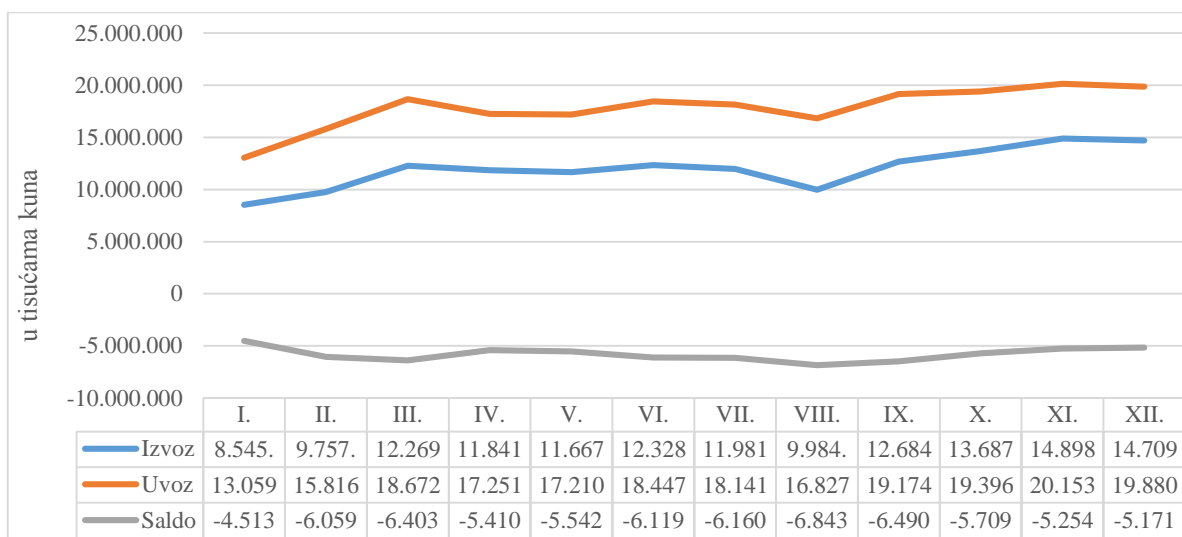
ojačala. Najvažniji sektor hrvatskog gospodarstva u 2020. godini je bio promet, usluge, smještaj i prehrana, a zatim industrija te javna uprava, obrana, obrazovanje i djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi.

Na temelju provedene analize ekonomskog stanja zemalja članica, zaključuje se da je Republika Hrvatska što se tiče stope nezaposlenosti nije na najboljoj poziciji te je potrebno da stopa bude što manja. Nadalje, analizom BDP-a po glavi stanovnika izražen u standardu kupovne moći Republika Hrvatska je osvojila lošu poziciju, odnosno za 36% je manje razvijena od prosjeka EU. Što se tiče udjela državnog duga u BDP-u, nalazi se na sličnoj poziciji kao i kod analize stope nezaposlenosti. Analizom godišnje stope promjene inflacije, Republika Hrvatska ne odstupa previše od ostalih zemalja EU te se nalazi na srednjoj poziciji. U 2021. godini došlo je do naglog rasta stope inflacije, ali ne samo u Republici Hrvatskoj, već u svim članicama EU. Razlog rasta stope inflacije tijekom 2021. je pandemija Covida-19 koja je zahvatila cijeli svijet. Godišnja promjena stope inflacije u 2018. godini je iznosila 1,7%, a u 2021. godini taj postotak raste na čak 5,2%, što je jako velika razlika i uvelike utječe na stanje u gospodarstvu zemlje. U poglavlju 2.2. je provedena analiza konkurentnosti zemalja prema indeksu ocjene jednostavnosti poslovanja i indeksu globalne konkurentnosti 4.0 za 2019. godinu. Na temelju provedene analize Republika Hrvatska se nalazi na srednjoj poziciji, odnosno na 51. mjestu od njih 190 prema indeksu ocjene jednostavnosti poslovanja i 63. mjestu od njih 141 prema indeksu globalne konkurentnosti 4.0.

6.2. Izvoz RH u članice EU

Izvoz je vrlo važna stavka za Republiku Hrvatsku jer što više zemlja sudjeluje u robnoj razmjeni doći će do stvaranja novih radnih mjesta, gospodarskog rasta, rast BDP-a, povećanje deviznih rezervi, bolje održavanje gospodarstva te njegov oporavak u slučaju recesije. Ulazak Republike Hrvatske na Europsko tržište otvara velike mogućnosti za naše gospodarstvenike i za napredak cijele zemlje. Hrvatska je mala zemlja, ali s velikim potencijalom koji treba iskoristiti. U slijedećem grafičkom prikazu biti će prikazan uvoz, izvoz te njihov saldo za razdoblje od siječnja do prosinca 2021. godine. Grafički prikaz je napravljen na temelju podataka Državnog zavoda za statistiku.

Grafikon 4 Robna razmjena Republike Hrvatske s inozemstvom tijekom 2021. godine

Izvor: Izrada autora na temelju podataka Državnog zavoda za statistiku, 2022. Dostupno na: <https://podaci.dzs.hr/2022/hr/29548#>

U grafičkom prikazu broj 4 vidljiv je rast izvoza, ali i uvoza tijekom vremena. Ukupan izvoz Republike Hrvatske u 2021. godini iznosi oko 144 milijarde kuna, dok je ukupan iznos uvoza iznosio 214 milijardi kuna. Iznos uvoza je tijekom cijelog razdoblja veći od izvoza što nije dobro. Najveći iznos izvoza je bio u studenom u iznosu od 14 milijardi kuna, a najmanji iznos izvoza je bio u siječnju u iznosu od 8 milijardi kuna. Što se tiče uvoza, najveći iznos uvoza je bio također u studenom i to u iznosu od 20 milijardi kuna, a najmanji iznos uvoza je bio siječnju i to u iznosu od 13 milijardi kuna. Najveći iznos salda, odnosno razlike između izvoza i uvoza je bio u kolovozu i to u iznosu od oko -6 milijardi kuna. Najmanja razlika između izvoza i uvoza je bila u siječnju u iznos od oko -4 milijarde kuna.

6.2.1. Struktura izvoza nakon ulaska u EU

Izvoz nakon ulaska u EU se promijenio u nekim područjima te se stvorilo veliko tržište koje ima svoje potrebe i zahtjeve. Ulazak u EU za Republiku Hrvatsku je značilo povećanje robnog izvoza. Također se smanjio izvoz proizvoda najvećeg intenziteta kao što je hrana, drvo, tekstil, a povećao se izvoz nisko tehnoloških proizvoda. Republika Hrvatska nije imala mogućnost izvoza visokotehnoloških proizvoda, ali ulaskom u EU došlo je do malog pomaka u ovom području. Osim u visokotehnološkim proizvodima ima i najmanju vrijednost izvoza srednje tehnoloških proizvoda na što je utjecao pad izvoza brodova. Prije ulaska u EU, Republika Hrvatska se suočila s usklađivanjem pravne stečevine EU te je započela s privatizacijom

domaćih brodogradilišta. Ova situacija je utjecala loše na izvoz ovog sektora. U sljedećoj tablici biti će predstavljen izvoz Republike Hrvatske u 2013. i 2014. godini u razdoblju od siječnja do srpnja svake godine. Ove dvije godine su izabrane za analizu zato što je 2013. godine Republika Hrvatska tek ušla u EU te se nastoji napraviti usporedna analiza izvoza. Na temelju analize nastoji uvidjeti kakav je utjecaj ulazak u EU imao na izvoz Republike Hrvatske.

Tablica 26 Izvoz Republike Hrvatske u 2013. i 2014. godini

u tisućama kuna	I.-VII. 2013	I.-VII. 2014	Indeks
UKUPNO	40.068.176	44.900.348	112,1
poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	1.521.937	1.817.557	119,4
rudarstvo i vađenje	636.144	719.251	113,1
prerađivačka industrija	35.638.510	39.225.243	110,1
opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacijom	687.201	1.427.095	207,7
opskrba vodom	1.269.785	1.107.989	87,3
informacije i komunikacije	248.649	297.685	119,7
stručne znanstvene i tehničke djelatnosti	230	13.217	>999
umjetnost, zabava i rekreacija	63.169	289.984	459,1

Izvor: Državni zavod za statistiku, 2014. Dostupno na:

https://web.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2014/04-02-01_07_2014.htm

Usporednom analizom 2013. i 2014. godine može se vidjeti da se u svim područjima izvoz u 2014. godini povećao osim u opskrbi vodom čiji je indeks 87,3 što znači da je izvoz pao u odnosu na 2013. godinu. Najveće povećanje izvoza nakon ulaska u EU dogodio se u području stručnih znanstvenih i tehničkih djelatnosti čiji indeks prelazi 999. Zatim slijedi, umjetnost zabava i rekreacija te prerađivačka industrija. Nakon provedene usporedne analize izvoza za 2013. i 2014. godinu koje su važne zbog velike promjene koja se dogodila, a to je ulazak u EU, u daljnjem nastavku napraviti će se analiza za 2020. i 2021. godinu zbog pandemije Covida-19 koja je pogodila cijeli svijet te utjecala na izvoz. Slijedeća tablica je napravljena na temelju podataka Državnog zavoda za statistiku.

Tablica 27 Izvoz Republike Hrvatske u 2020. i 2021. godini prema NKD-u

U tisućama eura	IZVOZ 2020.	IZVOZ 2021.	INDEKSI
UKUPNO	14.899.762	19.187.681	128,8
poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	892.551	1.085.741	121,6
rudarstvo i vađenje	640.154	1.132.625	176,90
prerađivačka industrija	12.798.696	15.458.823	120,8
-proizvodnja prehrambenih proizvoda	1.247.734	1.469.165	117,7
-proizvodnja pića	146.457	179.729	122,7
-proizvodnja duhanskih proizvoda	162.305	160.557	98,90
-proizvodnja tekstila	172.198	182.114	105,8
-proizvodnja odjeće	618.795	714.497	115,5
-proizvodnja kože i srodnih proizvoda	409.795	428.522	104,6
-prerada drva i proizvoda od drva	706.706	914.749	129,4
-proizvodnja papira i proizvoda od papira	282.560	358.290	126,8
-tiskanje i umnožavanje snimljenih zapisa	2.225	2.312	103,9
-proizvodnja koksa i rafiniranih naftnih proizvoda	577.050	928.459	160,9
-proizvodnja kemikalija i kemijskih proizvoda	817.274	1.063.703	130,2
-proizvodnja osnovnih farmaceutskih proizvoda	1.064.057	1.015.519	95,4
-proizvodnja metala	546.838	811.906	148,5
-proizvodnja računala	512.176	574.124	112,1
-proizvodnja strojeva i uređaja	909.590	1.066.605	117,3
-proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica	666.906	635.835	95,3
-proizvodnja ostalih prijevoznih sredstava	385.813	545.759	141,5
-proizvodnja namještaja	250.026	286.076	114,4
-ostala prerađivačka industrija	161.169	207.487	128,7

opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	192.794	1.005.201	521,4
opskrba vodom; uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša	259.531	415.169	160
informacije i komunikacije	61.555	72.078	117,1
stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	65	20	30,1
umjetnost, zabava i rekreacija	266	481	180,6
neraspoređeno	54.150	17.544	32,4

Izvor: Državni zavod za statistiku, 2022. Dostupno na: <https://podaci.dzs.hr/2022/hr/29548#>

Tablica prikazuje izvoz proizvoda u 2021. godini te usporedba sa 2020. godinom. Na temelju podataka prikazanih u tablici primjećuje se da je najveći iznos izvoza ostvaren u prerađivačkoj industriji. Unutar prerađivačke industrije najviše se izvoza ostvaruje u proizvodnji prehrambenih proizvoda, proizvodnji gotovih metalnih proizvoda, proizvodnji osnovnih farmaceutskih proizvoda, proizvodnji kemijskih proizvoda te opskrbi električnom energijom. Prema izvozu prerađivačku industriju slijedi rudarstvo i vađenje, poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo, opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija, informacije i komunikacije, opskrba vodom te najmanji udio u izvozu imaju umjetnost, zabava i rekreacija i stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti. Od ulaska u EU pa sve do sada polako raste izvoz određenih kategorija. Prema EUROSTAT-u (2020) kada se uzme u obzir duži period promatranja izvoza primjećuje se kako je od 2014. godine pa sve do danas znatno povećan izvoz kemikalija te strojeva i vozila. Osim ovih kategorija povećan je i izvoz hrane i pića kao i sirovina. Kroz promatranje duljeg perioda izvoza došlo je do smanjenja izvoza električne energije i to za oko 8%. Izvoz u 2021. godini u odnosu na 2020. godinu najviše je porastao u području opskrbe električnom energijom zatim umjetnost, zabava i rekreacija, proizvodnja koksa i rafiniranih naftnih proizvoda. Trenutna situacija je oko izvoza dobra jer u svakoj kategoriji se izvoz povećao, a u nekima je došlo i do značajnijeg pomaka. Situacija u kojoj se trenutno nalazi Republika Hrvatska zbog rata u Ukrajini zasigurno će promijeniti sliku izvoza i uvoza. Zanimljivo će biti vidjeti tablicu izvoza u 2022. godini te narednim godinama što se tiče proizvodnje energenata i proizvodnje prehrambenih proizvoda. Republika Hrvatska ima dosta prirodnih bogatstava i sve više nastoji ta prirodna bogatstva iskoristiti i omogućiti svojoj zemlji opskrbu od energenata do prehrane, a i povećati izvoz u tim područjima. Usporedbom

analize izvoza 2013. i 2014. godine te 2020. i 2021. godine vidljiva je velika razlika u području stručnih, znanstvenih i tehničkih djelatnosti gdje je u 2014. godini indeks u odnosu na 2013. iznosio više od 999, a u 2021. godini u odnosu na 2020. iznosio svega 30,1. Na temelju provedene analize vidljivo je da ulazak Republike Hrvatske u EU pozitivno utjecao na izvoz u svim područjima djelatnosti te također se zaključuje da je u 2020. godini pandemija negativno utjecala na izvoz, ali u 2021. godini se stanje poboljšava u odnosu na 2020. godinu te izvoz raste u većini djelatnosti.

6.2.2. Izvoz RH u odnosu na ostale zemlje članice EU

Kao što je prethodno rečeno za Republiku Hrvatsku najvažnije je tržište EU. Prema Državnom zavodu za statistiku (2022) robna razmjena sa zemljama članicama čini 70% hrvatskog izvoza te je tijekom 2021. godine Republika Hrvatska najviše trgovala sa Njemačkom, Italijom i Slovenijom. Slovenija je zemlja u koju se najviše izvozi i došlo je do povećanja izvoza za oko 50% u odnosu na prethodnu godinu. Trgovinska razmjena s Njemačkom je također prisutna, najviše se uvozi proizvoda iz Njemačke dok s Italijom Republika Hrvatska ima izjednačenu trgovinsku razmjenu. U sljedećoj tablici biti će prikazan izvoz Republike Hrvatske u zemlje EU 2020. i 2021. godine. Tablica je napravljena na temelju podataka službene stranice Državnog zavoda za statistiku. Nastoji se predstaviti kretanje izvoza u navedene dvije godine kako bi se uvidjela razlika u izvozu u „pandemijskoj godini“, odnosno u 2020. godini te što se dogodilo s izvozom godinu dana poslije. Naravno i u 2021. godini je pandemija još uvijek trajala, ali su zemlje bile otvorenije u odnosu na 2020. godinu.

Tablica 28 Izvoz prema zemljama EU u 2020. i 2021. godini.

U tisućama kuna	2020.	2021.	Indeks 2021./2020.
Države članice EU-a	76.247.565	100.095.344	131,3
Austrija	6.441.219	8.034.730	124,7
Belgija	2.013.912	1.913.773	95,0
Bugarska	727.840	825.533	113,4
Cipar	57.662	82.497	143,1
Češka	1.869.612	2.164.981	115,8
Danska	462.480	1.138.613	246,2

Estonija	70.897	104.034	146,7
Finska	201.720	288.126	142,8
Francuska	3.396.495	3.696.865	108,8
Grčka	549.292	721.867	131,4
Irska	278.966	376.761	135,1
Italija	14.028.190	18.100.438	129,0
Latvija	100.567	258.339	256,9
Litva	387.234	435.615	112,5
Luksemburg	980.444	311.476	31,8
Mađarska	7.998.926	13.195.598	165,0
Malta	281.373	319.270	113,5
Nizozemska	1.676.140	2.400.336	143,2
Njemačka	14.370.161	17.043.268	118,6
Poljska	2.114.684	2.875.162	136,0
Portugal	342.988	448.379	130,7
Rumunjska	2.199.663	2.459.476	111,8
Irska	-	10.808	-
Slovačka	1.067.116	1.327.441	124,4
Slovenija	11.624.507	18.400.612	158,3
Španjolska	1.910.872	2.092.961	109,5
Švedska	1.075.732	1.038.861	96,6
Neraspoređeno	18.875	29.523	156,4

Izvor: Državni zavod za statistiku, 2022. Dostupno na: <https://podaci.dzs.hr/2022/hr/29548#>

Najveću razinu izvoza Republika Hrvatska ostvaruje prema Italiji, Sloveniji i Njemačkoj. Najveću stopu rasta izvoza u odnosu na 2020. godinu imale su Latvija, Danska, Mađarska i Slovenija. Većina zemalja ima povećanje izvoza osim Belgije, Luksemburga i Švedske koje imaju zabilježen pad izvoza u odnosu na prethodnu godinu. Tijekom 2020. vidljiv je manji iznos izvoza prema većini zemalja u odnosu na 2021. godine zbog pandemije Covida-19 koja je pogodila cijeli svijet.

7. Zaključak

Globalizacija je proces koji predstavlja širenje i povezivanje zemalja na kulturnoj, političkoj te gospodarskoj razini. EU je zajednica koja u trenutnu pisanja diplomskog rada broji 27 zemalja članica, a Republika Hrvatska je postala dio Unije 2013. godine. Jedan od glavnih ciljeva Unije je rast, napredak i razvoj gospodarstva zemalja članica. Tehnologija svakodnevno napreduje te kako bi zemlje mogle konkurirati na tržištu vrlo je važno da prate napredak i razvoj tehnologije te je vrlo bitno da se potakne razvoj inovacija kojima će osvojiti tržište.

Svaka zemlja je različita te posjeduje određene prednosti i nedostatke u odnosu na druge zemlje. Provedenom analizom ekonomskog stanja zemalja članica dolazi se do zaključka da EU kao zajednica ima vrlo važnu ulogu u svjetskoj trgovini. Uz EU vrlo važnu ulogu imaju Sjedinjene Američke Države i Kina. Danska je zemlja koja je na temelju provedene analize ispunila sve kriterije te se nalazi među bolje pozicioniranim zemljama prema svim pokazateljima. Nasuprot Danske, zemlja koja je se nalazi da lošijoj poziciji prema analiziranim pokazateljima je Grčka. Što se tiče Republike Hrvatske, ona se nalazi na „srednjoj poziciji“, prema određenim pokazateljima je među loše rangiranim zemljama, primjerice kod analize bruto domaćeg proizvoda po glavi stanovnika, dok se kod ostalih pokazatelja nalazi na srednjoj razini te nema velike razlike u odnosu na ostale zemlje. EU kao zajednica se vrlo dobro rangirala na globalnim ljestvicama konkurentnosti. Od zemalja članica EU, Danska se najbolje plasirala, a Grčka je najlošije. Prema pokazateljima konkurentnosti, Republika Hrvatska je među lošije rangiranim zemljama od zemalja članica EU, ali i dalje se nalazi da boljoj poziciji od velikog broja zemalja iz ostatka svijeta. Najlošiju razinu je ostvarila prema indeksu globalne konkurentnosti 4.0. za 2019. godinu. Ulaskom u EU zemlja ostvaruje veliki niz prednosti, ali postoje i određeni izazovi s kojima se suočava. Upravo zbog toga moraju biti ispunjeni određeni kriteriji kako bi zemlja postala članica Unije. Strategijom pametne specijalizacije nastoji se povećati konkurentnost zemalja na način da zemlja iskoristi svoje komparativne prednosti te da ulaže u istraživanje, razvoj i inovacije. Postoji veliki broj čimbenika koji utječu na ekonomsku situaciju zemlje te se ona mijenja iz godine u godinu. Najbolji pokazatelj je pandemija Covid-a 19 koja je uvelike utjecala stanje u zemljama te će biti potreban jedan duži period kako bi se zemlje oporavile od posljedica nastale situacije. Promatrajući izvoz EU u razdoblju od 2015. do 2020. vidljiv je utjecaj pandemije u 2020. godini u kojoj je došlo do naglog pada izvoza. Najveći udio u izvozu EU ima Njemačka, dok najmanji udio ima Cipar. Jedan od glavnih ciljeva EU je također stvaranje ekonomske i monetarne unije.

Ulaskom u EU Republika Hrvatska je ojačala svoju međunarodnu suradnju te je postala ravnopravni dio tržišta EU. Naravno, Republika Hrvatska mora još mnogo toga promijeniti kako bi poboljšala svoju poziciju na ljestvici konkurentnosti. Izvoz je jedan od bitnijih stavki za napredak gospodarstva te provedenom analizom izvoza vidljiv je rast izvoza Republike Hrvatske u 2021. godini, a najveći rast je ostvaren u prerađivačkoj industriji. Republika Hrvatska je mala zemlja sa jako puno potencijala za rast, razvoj i napredak, zato je vrlo važno da se iskoriste sredstva koja ima na raspolaganju kako bi povećala svoju razinu konkurentnosti kako unutar EU, tako i u svijetu.

Literatura

1. Atlas (2022). Country and product complexity rankings. Dostupno na: <https://atlas.cid.harvard.edu/rankings> [pristupljeno: 25.travnja 2022.]
2. Bilas, V., Bošnjak, M., Novak, I. (2018). Konkurentnost zemalja članica Europske unije. Časopis za ekonomiju i politiku tranzicije. Vol. 20. No.42, str. 86-97. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/221426> [pristupljeno: 20.ožujka 2022.]
3. Državni zavod za statistiku (2022). Robna razmjena Republike Hrvatske s inozemstvom u 2021. godini. Dostupno na: <https://podaci.dzs.hr/2022/hr/29548#> [pristupljeno: 2. lipnja 2022.]
4. Državni zavod za statistiku (2014). Robna razmjena Republike Hrvatske s inozemstvom u 2014. godini. Dostupno na: https://web.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2014/04-02-01_07_2014.htm [pristupljeno: 25.svibnja 2022.]
5. Čalić, D. (1992). Globalizacija kao vizija razvoja suvremenog svijeta. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/331955> [pristupljeno: 15.svibnja 2022.]
6. Europska komisija (2004). GDP po stanovniku sadašnje procjene za 2003. Dostupno na: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/STAT_04_73 [pristupljeno: 18.travnja 2022.]
7. Europska komisija (2022). Konkurentnost. Dostupno na: https://ec.europa.eu/reform-support/what-we-do/competitiveness_hr [pristupljeno: 1.ožujka 2022.]
8. Europska komisija (2014). Nacionalne/regionalne inovacijske strategije za pametnu specijalizaciju (RIS3). Dostupno na: https://ec.europa.eu/regional_policy/hr/information/publications/brochures/2014/research-innovation-strategies-for-smart-specialisation [pristupljeno: 27.ožujka 2022.]
9. Europska komisija (2017). Pametni rast za europske regije kroz inovacije. Dostupno na: https://ec.europa.eu/regional_policy/hr/newsroom/news/2017/10/23-10-2017-smarter-growth-for-europe-s-regions-through-innovation [pristupljeno: 29. travnja 2022.]
10. Europska komisija (2022). Registered countries and regions in the S3 Platform. Dostupno na: <https://s3platform.jrc.ec.europa.eu/where-we-are> [pristupljeno: 18.svibnja 2022.]

11. Europska komisija (2021). Study on prioritisation in Smart Specialisation Strategies in the EU. Dostupno na: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/studies/pdf/ris3_prioritisation_en.pdf [pristupljeno: 17.svibnja 2022.]
12. Europska unija (2022). Ciljevi i vrijednosti. Dostupno na: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/principles-and-values/aims-and-values_hr [pristupljeno: 3.ožujka 2022.]
13. Europska središnja banka (2022). Ekonomska i monetarna unija (EMU). Dostupno na: <https://www.ecb.europa.eu/ecb/history/emu/html/index.hr.html> [pristupljeno: 20.svibnja 2022.]
14. Europska središnja banka (2022). Pet činjenica koje trebate znati o ugovoru iz Maastrichta. Dostupno na: https://www.ecb.europa.eu/ecb/educational/explainers/tell-me-more/html/25_years_maastricht.hr.html [pristupljeno: 15.travnja 2022.]
15. Europski parlament (2021). Institucije ekonomske i monetarne unije. Dostupno na: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/85/institucije-ekonomske-i-monetarne-unije> [pristupljeno: 18. svibnja 2022.]
16. European Stability Mechanism (2022). Financial Assistance. Dostupno na: <https://www.esm.europa.eu/financial-assistance> [pristupljeno: 18.ožujka 2022.]
17. EUROSTAT (2022). Extra-EU27(2020) trade, by Member State, total product. Dostupno na: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tet00012/default/table?lang=en> [pristupljeno: 15. svibnja 2022.]
18. EUROSTAT (2008). GDP per capita, consumption per capita and comparative price levels in Europe. Dostupno na: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3433488/5584112/KS-SF-08-112-EN.PDF/1525ad79-fd56-4e13-99fd-07d75cf2f832> [pristupljeno: 20.travnja 2022.]
19. EUROSTAT (2022). GDP per capita in PPS. Dostupno na: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/TEC00114/bookmark/table?lang=en&bookmarkId=388837b6-18d3-422f-8339-fa23f0378454> [pristupljeno: 12.ožujka 2022.]
20. EURSOTAT (2022). Highest level of trade for selected SITC products, selected countries, 2020. Dostupno na: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Highest_levels_of_trade_for_selected_SITC_products_selected_countries_2020.png [pristupljeno: 20.ožujka 2022.]

21. EUROSTAT (2022). Intra-EU27(2020) trade, by Member State, total product. Dostupno na: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tet00011/default/table?lang=en> [pristupljeno: 16. svibnja 2022.]
22. EUROSTAT (2020). Međunarodna trgovina robom. Dostupno na: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Archive:Me%C4%91unnarodna_trgovina_robom&oldid=485281#Veliki_trgovinski_suficit_za_strojeve_i_vozila_te_kemikalije [pristupljeno: 28. svibnja 2022.]
23. EUROSTAT (2015). Nacionalni računi i BDP. Dostupno na: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=National_accounts_and_GDP/hr&oldid=258964 [pristupljeno: 18. travnja 2022.]
24. EUROSTAT (2022). Share of European Union EU27 (from 2020) in the World Trade. Dostupno na: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/EXT_LT_INTROEU27_2020_custom_2114334/default/table?lang=en [pristupljeno: 6. ožujka 2022.]
25. EUROSTAT (2022). Unemployment rate by age. Dostupno na: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tepsr_wc170/default/table?lang=en [pristupljeno: 6. ožujka 2022.]
26. Federal Ministry for Economic Affairs and Energy (2019). Facts about German foreign trade. Dostupno na: [https://www.bmwk.de/Redaktion/EN/Publikationen/facts-about-german-foreign-trade.pdf?__blob=publicationFile&v=10#:~:text=world's%20third%20largest%20exporter%20\(behind,%25%20\(2017%3A%207.3%25](https://www.bmwk.de/Redaktion/EN/Publikationen/facts-about-german-foreign-trade.pdf?__blob=publicationFile&v=10#:~:text=world's%20third%20largest%20exporter%20(behind,%25%20(2017%3A%207.3%25) [pristupljeno: 25. svibnja 2022.]
27. Ferenčak, I. (2003). *Počela ekonomije*. Osijek: Ekonomski fakultet u Osijeku [pristupljeno: 20. ožujka 2022.]
28. Gligorov, V. (2007). Transition, integration and development in southeast Europe. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/20669> [pristupljeno: 15. svibnja 2022.]
29. Hrvatska gospodarska komora (2022). Anketa za izradu područja Digitalno i kreativno društvo Strategije pametne specijalizacije RH. Dostupno na: <https://www.hgk.hr/strategija-pametne-specijalizacije-rh-2021-2029-izrada-prijedloga-za-tematsko-prioritetno-podrucje-digitalno-i-kreativno-drustvo-poziv-na-ispunjavanje-upitnika-1> [pristupljeno: 22. travnja 2022.]

30. Hrvatska narodna banka (2015). Foreign Direct Investments. Dostupno na: <https://www.hnb.hr/en/statistics/statistical-data/rest-of-the-world/foreign-direct-investments> [pristupljeno: 24. travnja 2022.]
31. Interreg Europe (2021). Strategija pametne specijalizacije: prošle i buduće perspektive. Dostupno na: <https://www.interregeurope.eu/news-and-events/news/smart-specialisation-strategies-past-and-future-perspectives> [pristupljeno: 17. svibnja 2022.]
32. Investopedia (2022). Globalization. Dostupno na: <https://www.investopedia.com/terms/g/globalization.asp> [pristupljeno: 1. ožujka 2022.]
33. Jurčić, Lj., Teodorović, I. (2011). Global crisis, recovery and changing world. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/clanak/105867> [pristupljeno: 13. ožujka 2022.]
34. Jurlin, K., Samardžija, V., Basarac Sertić, M. (2018). Konkurentnost, pametna specijalizacija i investicije u novim državama članicama EU-a i Hrvatskoj. Zagreb: IRMO. Dostupno na: <https://irmo.hr/wp-content/uploads/2020/03/Polo-PP-Konkurentnost-27-2.pdf> [pristupljeno: 23. ožujka 2022.]
35. Kesner-Škreb, M., (2006). Kriteriji konvergencije. Zagreb: Institut za javne financije. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/12993> [pristupljeno: 20. travnja 2022.]
36. Klaus Schwab (2019). The Global Competitiveness Report 2019. World Economic Forum Dostupno na: https://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf [pristupljeno: 4. travnja 2022.]
37. Kostić, M., Radulović M. (2020). Globalization and economic growth of Eurozone economies. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/clanak/348671> [pristupljeno: 18. ožujka 2022.]
38. König, M., Kušić, S., (2004). Zemlje Istočne Europe na putu u Europsku uniju-od tranzicije do integracije. Ekonomski pregled. 55 (1-2), str. 132-156. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/22597> [pristupljeno: 10. travnja 2022.]
39. Ministarstvo znanosti i obrazovanja (2016). Strategija pametne specijalizacije Republike Hrvatske za razdoblje od 2016. do 2020. godine i akcijski plan za provedbu strategije pametne specijalizacije Republike Hrvatske za razdoblje od 2016. do 2017. godine. Dostupno na: https://mzo.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/EUfondovi/OPKK_2014-2020/Strategija%20pametne%20specijalizacije%20Republike%20Hrvatske%20za%20razdoblje%20od%202016.%20-%202020.%20godine.pdf [pristupljeno: 10. svibnja 2022.]

40. Moj bankar (2022). Bruto domaći proizvod (BDP). Dostupno na: [https://www.moj-bankar.hr/Kazalo/B/Bruto-doma%C4%87i-proizvod-\(bdp\)](https://www.moj-bankar.hr/Kazalo/B/Bruto-doma%C4%87i-proizvod-(bdp)) [pristupljeno: 15. ožujka 2022.]
41. Narodne Novine (2014). Strategije poticanja inovacija Republike Hrvatske 2014.-2020. Dostupno na: <https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/dodatni/434155.pdf> [pristupljeno: 17. svibnja 2022.]
42. Nikšić Radić, M., Lukinić, M. (2014). Učinci turističkih transnacionalnih korporacija na zemlje u razvoju i manje razvijene zemlje. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/201617> [pristupljeno: 17. ožujka 2022.]
43. OECD (2022). Global economy. Dostupno na: <https://www.oecd.org/coronavirus/en/themes/global-economy> [pristupljeno: 17. ožujka 2022.]
44. OECD (2020). International Direct Investment Statistics 2020. Dostupno na: https://read.oecd-ilibrary.org/finance-and-investment/oecd-international-direct-investment-statistics-2020_e6696186-en#page16 [pristupljeno: 28. travnja 2022.]
45. Pinter, T. (2019). Strategija pametne specijalizacije. Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije. Hamag Bicro. Dostupno na: <https://hamagbicro.hr/wp-content/uploads/2019/03/Strategija-pametne-specijalizacije-S3-Tomislav-Pinter-MRRFEU.pdf> [pristupljeno: 26. travnja 2022.]
46. Stančić, M. (2000). Globalno gospodarstvo i globalizacija. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/clanak/45482> [pristupljeno: 18. ožujka 2022.]
47. Statista (2022). Monthly inflation rate in EU countries. Dostupno na: <https://www.statista.com/statistics/225698/monthly-inflation-rate-in-eu-countries/> [pristupljeno: 20. ožujka 2022.]
48. Statista (2022). National debt in EU countries in 4th quarter 2020 in relation to gross domestic product. Dostupno na: <https://www.statista.com/statistics/269684/national-debt-in-eu-countries-in-relation-to-gross-domestic-product-gdp/> [pristupljeno: 15. ožujka 2022.]
49. The World bank (2020). Business Enabling Environment (BEE). Dostupno na: <https://www.worldbank.org/en/programs/business-enabling-environment/doing-business-legacy> [pristupljeno: 27. ožujka 2022.]
50. The World Bank (2022). Izravna strana ulaganja, neto priljevi (%BDP-a)-Hrvatska <https://data.worldbank.org/indicator/BX.KLT.DINV.WD.GD.ZS?end=2016&locations=HR&start=2000> [pristupljeno: 22. travnja 2022.]

51. The World Bank (2018). The Human Capital. Dostupno na: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/363661540826242921/pdf/The-Human-Capital-Project.pdf> [pristupljeno: 22. travnja 2022.]
52. The world bank (2022). Poglavlje 1. Ekonomski učinci krize izazvane COVID-19. Dostupno na: <https://www.worldbank.org/en/publication/wdr2022/brief/chapter-1-introduction-the-economic-impacts-of-the-covid-19-crisis> [pristupljeno: 15. ožujka 2022.]
53. Tišma, S., Samardžija, V., Jurlin, K. (2012). Hrvatska i Europska unija, prednosti i izazovi članstva. Zagreb: IRMO. Dostupno na: https://www.irmo.hr/wp-content/uploads/2013/11/hrvatska_i_eu_prednosti_izazovi_.pdf [pristupljeno: 5. travnja 2022.]
54. UNCTAD (2009). Global economic crisis: implications for trade and development. Dostupno na: https://unctad.org/system/files/official-document/cicrp1_en.pdf [pristupljeno: 14. ožujka 2022.]
55. Vijeće Europske unije (2022). Proširenje EU-a. Dostupno na: <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/enlargement/> [pristupljeno: 14. travnja 2022.]
56. World Economic Forum (2022). Globalni indeks konkurentnosti 4.0. Dostupno na: <https://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2018/competitiveness-rankings/#series=GCI4> [pristupljeno: 25. travnja 2022.]
57. World Intellectual Property Organization (2020). Global Innovation Indeks 2020. Dostupno na: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2020.pdf [pristupljeno: 24. travnja 2022.]
58. World Intellectual Property Organization (2019). Global Innovation Indeks 2019. https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2019.pdf [pristupljeno: 22. travnja 2022.]

Popis tablica

Tablica 1 Izvoz zemalja u svjetskoj trgovini u 2010. i 2020. godini	8
Tablica 2 Udio izvoza u svjetskoj trgovini u 2010. i 2020. godini	9
Tablica 3 Uvoz zemalja u svjetskoj trgovini u 2010. i 2020. godini.....	10
Tablica 4 Udio uvoza u svjetskoj trgovini u 2010. i 2020. godini	11
Tablica 5 Izvoz zemalja prema kategoriji proizvoda za 2020. godinu.....	12
Tablica 6 Poredak zemalja prema Indeksu inovativnosti za 2019. i 2020. godinu	13
Tablica 7 Postotak priljeva izravnih stranih ulaganja u BDP-u u 2019. i 2020. godini.....	14
Tablica 8 Stopa nezaposlenosti u Zemljama EU od 2017. do 2019. godine.....	16
Tablica 9 BDP po glavi stanovnika izražen u standardu kupovne moći za 2010. i 2020. godinu	17
Tablica 10 Državni dug zemalja u odnosu na BDP u 2010., 2019. i 2021. godini	21
Tablica 11 Godišnja stopa promjene inflacije u zemljama EU u 2010., 2019. i 2021. godini.	22
Tablica 12 Poredak zemalja prema indeksu ocjene jednostavnosti poslovanja za 2018. i 2019. godinu.....	26
Tablica 13 Pozicija zemalja EU prema indeksu ocjene jednostavnosti poslovanja za 2019. godinu.....	27
Tablica 14 Deset najkonkurentnijih zemalja u svijetu prema indeksu globalne konkurentnosti 4.0 za 2019. godinu	30
Tablica 15 Pozicija zemalja Europske unije prema indeksu globalne konkurentnosti 4.0 za 2019. godinu.....	31
Tablica 16 Prednosti ulaska u EU	33
Tablica 17 Izazovi ulaska u EU.....	34
Tablica 18 Prednosti i nedostaci proširenja Europske unije.....	41
Tablica 19 Ekonomski pokazatelji zemalja Istočne Europe i Republike Hrvatske u 2003. i 2005. godini.....	42
Tablica 20 Ekonomski pokazatelji zemalja Istočne Europe i Republike Hrvatske u 2011. i 2014. godini.....	43
Tablica 21 Pokazatelji stanja zemlja Istočne Europe i Republike Hrvatske u 2018. godini	44
Tablica 22 Pojedina područja specijalizacije zemalja članica EU za razdoblje od 2014. do 2020. godine	49
Tablica 23 Ključna područja specijalizacije Republike Hrvatske i Slovenije.....	52
Tablica 24 Udio izvoza zemalja EU izvan područja EU u 2020. godini.....	56

Tablica 25 Udio izvoza zemalja EU unutar područja EU u 2020. godini	57
Tablica 26 Izvoz Republike Hrvatske u 2013. i 2014. godini	63
Tablica 27 Izvoz Republike Hrvatske u 2020. i 2021. godini prema NKD-u	64
Tablica 28 Izvoz prema zemljama EU u 2020. i 2021. godini	66

Popis grafikona

Grafikon 1 Stopa nezaposlenosti u zemljama EU u 2020. godini.....	15
Grafikon 2 Državni dug zemalja u odnosu na BDP u 2020. godinu	20
Grafikon 3 Izvoz zemalja EU u milijunima eura od 2015. do 2020. godine.....	55
Grafikon 4 Robna razmjena Republike Hrvatske s inozemstvom tijekom 2021. godine	62